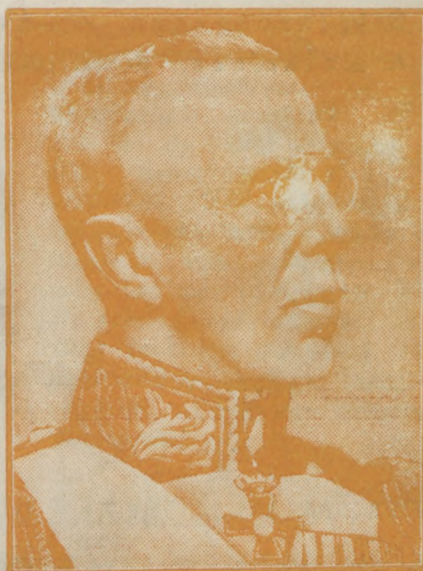

KEVADIK

№ 1

Veebruar

1940

S I S U:

Tervitus Rootsi noortele.

Hälsning till Sveriges ungdom.

A. P i i p.

S. H e l l s t e d t.

J. T õ n i s s o n: Eesti-Rootsi suhted tuleviku valguses.

L. L o o n e: Jooni Rootsi ajaloost.

S t. K a r l i n g: Carl Wilhelmson, rootsi maalikunstnik.

P. W i e s e l g r e n: Juhtivaid isikuid tänapäeva Rootsis.

C. F r i e s: Rootsi kui turismimaa.

S. S t e n b o m: SSUH — õppiva noorsoo kodanikukool.

B. M ä e l o: P. Wieselgren — Rootsi karskusliikumise isa.

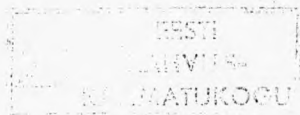
P. W i e s e l g r e n: Soove Rootsi-Eesti sidemete väljaarendamisel.

A. T i i d o: Drottningholm.

O. L i i v: Akadeemiline Rootsi-Eesti Selts.

G. W i e s e l g r e n: Verner von Heidenstam.

A. K a l a m e e s: Rootsi võimlemise levikust Eestis.

„Kevadiku“ Rootsi erinumbri väljaandmist majanduslikult ja vaimselt toetanud Rootsi saatkonnale, Rootsi Chargé d’Affaires’ile Eestis S v a n t e H e l l s t e d t’ile ja prof. P e r W i e s e l g r e n’ile avaldab „Kevadiku“ toimetuse ja Eesti Noorsoo Karskusliit palju tänu.

B. 11994.

Spetsidaine lomu

KEVADIK

1019

Noorsoo enesekasvatuse, elureformi ja isetegevuse ajakiri

Nõ 1

XVII aastakäik

29. veebruaril 1940

Tervitus Rootsi noortele Hälsning till Sveriges ungdom

Eesti Noorsoo Karskusliit „Kevadiku“ Rootsi erinumbrist välja andes tervitab Rootsi noorkarsklasi ja kogu Rootsi noorust. Skandinaavia riikide ja eriti Rootsi karskustöö ja vaba, demokraatlik noorsoo-kasvatus on alati olnud hinnatud eeskujuks Eestile ja eesti noorsoo- ja karskustegelastele. Soovime, et senised sõbralikud kultuurilised, majanduslikud ja poliitilised suhted üha süveneksid. Loodame, et käesolev „Kevadik“ Rootsi-Eesti noorte sõprusele tõhusalt kaasa aitab! Elagu Rootsi-Eesti sõprus!

Den estniska ungdomens nykterhetsförbund, som nu utger „Kevadiks“ Sverigenummer, hälsar Sveriges unga nykterhetsfolk och hela den svenska ungdomen. De skandinaviska ländernas och särskilt Sveriges nykterhetsarbete och fria, demokratiska ungdomsköstran ha alltid varit uppskattade förebilder för Estland och för de i den estniska ungdoms- och nykterhetsrörelsen verkande krafterna. Vi önska, att de hittillsvarande vänskapliga kulturella, ekonomiska och politiska relationerna måtte alltmer fördjupas. Vi hoppas, att föreliggande nummer av vår tidning verksamt må bidra till vänskapen mellan Sveriges och Estlands ungdom. Leve den svensk-estniska vänskapen!

EESTI NOORSOO KARSKUSLIIT JA „KEVADIK“.

Den estniska ungdomens nykterhetsförbund och „Kevadik“.

Rahva karskus on igasuguse edu pant, millega on seletatav suur kultuuriline ja majanduslik edu Rootsis kui karskel maal. Ainult karske rahvas suudab tõhusalt arendada oma kultuuri, oma majandust ja korraldada ning kaitsta oma riiki, tõsta rahva üldist hüvangut ning üksiku inimese elutahet. Tahaksin näha, et karskusliikumine muutuks Eestis rahvuslikuks asjaks.

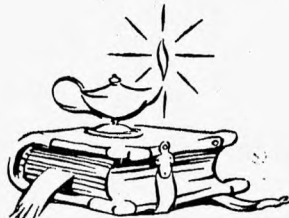
*A. PIIP,
välisminister.*

Kuna Eesti Noorsoo Karskusliit annab välja oma ajakirja „Kevadiku“ Rootsi-numbri, siis on mul heameel avaldada sooja sümpaatiat ja suurt huvi, mis Liidu tegevusele ja eesmärgile osaks saab Rootsi poolt. Olgu saadetud sellele liidule ja ta ajakirjale soe õnnesoov ta tööks selle kõrge eesmärgi poole, mille ta on üles seadnud ja mille saavutamine tähendab nii palju ühe rahva jõuks ja terviseks!

Otsus pühendada see number maale teispool Läänemerd, Rootsile — see on niisamuti väga rõõmustav. Paljud sidemed seovad meid rootslasi eesti rahvaga, nii on see olnud läbi sajandite. Eriti sellest saadik, kui Eesti sai iseseisvaks riigiks Läänemere kaldal, on sõlmitud hulk uusi sidemeid ja koostöö Rootsiiga mitmel alal on osutunud väga viljakaks. Sellele äratundmisele pole kaugeltki vähimal määral jõudnud Tartu, hariduse keskus ja vaba uurimise linn Eestis, kus välja antakse ka seda ajakirja.

Lootkem, et Rootsi-number mõjuvalt tõstab üksteise olude laialise tundmise suurt ja püsivat väärtust ja et ta arendab ja süvendab sidemeid kahe maa vahel.

*Svante Hellstedt,
Rootsi Chargé d'Affaires Eestis.*

Eesti-Rootsi suhted tuleviku valguses

Juba Eesti Maanõukogu või Maapäeva salajasel koosolekul 1917. a. sügissuvel, kus ma algatasin ja kaitsesin Eesti riikliku iseseisvuse mõtet, rõhutasin ma Balti-Skandinaavia liidu vajadust ja tähtsust. Üksikult oleksid Balti rahvad nõrgad kaitsema oma riiklikku iseolemist. Isegi ühiselt oleksid nende jõud piiratud. Koos Skandinaaviaga looks aga Baltikum jõu, millel oleks kaalu rahvusvahelises elus.

Balti-Skandinaavia liidu mõte pidi olema rajatud rahvaste ühistele huvidele, vastastikusele sümpaatiale ja vabale arusaamisele oma elulistest nõuetest. Sellepärast pidi Balti ja Skandinaavia rahvaste vahel kõigepealt loodama ja tihendatama kultuurilisi ja majanduslikke sidemeid. Ühise Põhja kultuuri õhkkonnas viiks huvide ühtlus Balti ja Skandinaavia rahvad edaspidi ka poliitiliselt üksteisele ligemale. Saatusliku katsumise silmapilkudel leiaksid siis Balti-Skandinaavia rahvad vastavaid teid ja vahendeid vajalikuks koostööks.

Kahjuks ei ole Balti-Skandinaavia koondumise idee vabade võimaluste aastakümnetel leidnud vajalikku kõlapinda. Isegi Eesti ja Rootsi vahel, kes mineviku päevilt pärinud küllaldaselt eeldusi vastastikuseks arusaamiseks, ei saanud hoolimata pidevatest äratuse ja õhutuse püüetest kaugemale platoonilise sümpaatia elevelust.

Ometi ei ole ajalooline areng Balti-Skandia ruumis mitte lõpule jõudnud, vaid alles hoogu võtmas. Hiiglaslikud pingutused uue Euroopa loomiseks, kus rahvaste vahekordi ei kujunda üksikute meelevald ega suuremate vägi ja võim, vaid rahvaste vaba tahe õigluse ja ühiste huvide alusel, nõuavad rahvastelt kahtlemata suuri ohvreid. Isegi loiid pealtvaatajad saavad

valusalt tunda ajaloolise pinget survet uue korra sündimisel. Võitluse positiivse tulemuse suhtes ei saa aga olla kahtlust. Tahab Euroopa elada ja mitte põhja minna, siis peab leitama püsiv lahendus latentsetele vastuoludele alalise häirega ja meelevaldsete vapustustega.

Võidakse vaielda, kas uus Euroopa peab kohe rajanema rahvaste ja riikide föderatsioonile, või tuleb enne seda veel mingi vahepealne kujund Euroopa rahvasteliiduna reaalse keskvoimuga. Niipalju tohiks aga olla kindel, et Euroopa püsivad rahunemist ei tule mitte otsida vägevama ülevõimust, vaid ennem rahvaste üheõiguslikkusest vabas koostöös, nagu seda ülemaailmlikus ulatuses on teostamas British Empire suveräänsete riikide ja rahvaste vabatahtliku koondisena.

Ja siin oleksid just Põhja rahvad need, kes oma riikliku iseolemise ja Üld-Euroopa rahvaste koostöö nõudeid kõigepealt võiksid kooskõlastada, ilma et nad iseendid ja oma vabadust ära annaksid. Nende ajaloolised traditsioonid, viimase aja kogemused ja tuleviku vajadused tohiks neid sundida esimeste hulgas otsima väljapääsu Euroopa hegemoonia ja tasakaalu võitluste traagikast rahvaste vaba koostöö pinnale.

Ja Rootsi kui Põhjamaade ilmekam eksponent tohiks olla kutsutud võtma enda peale esimeste katsete ja sammude raskusi Euroopa uuendamise teede otsimisel. Põhjamaade vahekordi edasi viies põhimõtteliste deklaratsioonide õhkkonnast reaalsete aktsioonide pinnale ja koondades homogeenseid olluseid järjest kaugemas ulatuses, osutaksid skandinaavilased rootslaste eestvõttel surematu

Jooni Rootsi ajaloost

Jälgides Rootsi ajalugu ürgaegadest tänapäevani näeme, kuidas see mandrist eemalolev riik on sajandite jooksul olnud vaheldumisi aktiivseks poliitiliseks teguriks, otsustavalt kaasa rääkides eriti Põhja-Euroopa riikide saatuses, või siis teistel aegadel tagasi tõmbunult oma geograafilisse isoleeritusse on pürdunud oma siseprobleemide lahendamise ja jäänud kuidagi nagu ajaloo perifeeriasse. Nii on meiega maa saatust mitmel korral olnud tihedalt seotud Rootsi omaga ja sümpaatsed mälestused sest ajast elavad meie rahva traditsioonis tänapäevani.

Juba kõige varasemal muinasajal moodustas Skandinaavia koos Loode-Saksamaaga ühise kultuuripiirkonna, mida peetakse germaanlaste algkojaks. Leiud kivi-, pronksi- ja rauaajast annavad tunnistust oma aja kohta hästi arenenud kultuurist ja jõukusest. Rauaajal hakkasid tiheneda sidemed naaberriikidega. Rootsis hakkab riiklik koondumine toimuma 6.—8. s. p. Kr. Esialgu jagunesid rootslased götalasteks ja svealasteks, kel oli ühine pühamu Upsalas. Hiljem esialgsed hõimkondlikud riigid liideti ja aegamööda hakkab siia

teene Euroopa uuestisünnile rahvaste vabaduse ja üldise rahu alusel.

Eesti rahvusliku tuleviku vaatekohalt ei saadaks siis mitte alahinnata Eesti suhteid Rootsi ja tema ajaloolise missiooniga.

Eesti kuuluvust Põhja kultuuri õhkkonda ei saa keegi eitada. Sellest järgneb aga endastmõistetavalt, et meil riikliku kultuuri alal tuleks oma suhteid tihendada just Põhjamaade keskusega, kui meie tahame oma rahvuslikku tulevikku kindlustada seoses orgaanilise arengusuunaga.

sisse tungima ristiusk. Tihedam poliitiline koondumine, ristiusu levik, aga ka maa ülerahvastumine sundis paljusid skandinaavlasti (alates 9. s.) asuma välisretkedele uue kodumaa otsinguil. Algavat suurt poliitilist ja ühiskondlikku tõusuaega tuntakse üldiselt viikingiaja nime all. Rootslased suunasid oma retked enamasti idasse. Paljud neist asusid teele seiklushimust aetuna, paljudel jäi kodumaa kitsaks, ja nii mõnigi sõjakas ja vabadust-armastaja pealik, kes ei tahtnud end painutada uute valitsete võimu alla, kogus endale kaaslasi, varustas laevastiku ja rändas välja otsima õnne, rikkust ja seiklusi võõrail mail. Rootslased avaldasid sel ajal suurt ekspansioonijõudu ja mõjutasid naaberriikide kultuuriliselt kui ka poliitiliselt. Kaubeldes, röövides, sõdades ja uusi riike asutades (Vene) levitasid nad oma kultuuri vähem arenenud mais ja omandasid lõunapoolseis enam arenenud riiges (Bütsants) sealseid kultuuripärimusi (ka ristiusu), kandes neid kaugele põhja.

Viikingite nimi sai peagi tuttavaks kogu Euroopas ja sellele suurele tõusuaajale järgnebki rootslaste astumine ajaloolise aja valgusse.

Järgnev periood Rootsi ajaloos (1060—1250) oli täis lakkamatuid siseheitlusi, mis olid põhjustatud paganluse ja ristiusu vahelisest võitlusist, aga ka võitlusest eri maakondade vahel. Võimsa Folkungite dünastia (1250—1363) ajal toimus riigi hoogne poliitiline koondumine. Pandi maksma üldisi seadusi, kaitsti talupoegi ja soodustati eriti kaubandust ja tööstust.

A. 1389 sai Rootsi valitsejaks Taani kuninganna Margareeta. Tema rajas a. 1397 Kalmari uniooniga Taani,

Norra ja Rootsi liidu, millega algas nn. uniooni-aeg. Liidus domineeris kogu aeg Taani, kes keskaja jooksul oli võimsaimaks Skandinaavia riigiks. Rootsis oli unioonil palju vastaseid ja Taani survele tekkis mõjuv rahvuslik opositsioon. Aktiivselt toimis siin ka rootsi talupojaskond, keda kunagi ei ole rõhunud pärisorjus ja kes seetõttu oli iseteadvam ja kultuurilisem kui vastav seisus mandril. Kui rida rootsi rahvusliku partei juhte surmati 1520. a. Stokholmi veresaunas, ärkas maal tugev rahvuslik vaim. Taanlaste vastu puhkes vabadusvõitlus (1521—1523), mille kangelaslikult viis võidule Gustav Vasa, kes a. 1523 sai Rootsi kuningaks.

Esimeste Vasa soost valitsejate ajal teostus suur riiklik ülesehitustöö — toimus reformatsioon, organiseeriti uus valitsemiskord ja saavutati riigi majanduslik sõltumatus. Sellele soliidsele alusele toetudes võis siis Gusav II Adolf (1611—1632) rajada nn. Rootsi suuruse ajastu. Kuninga erakordne isiksus, tema suurejooneline käitumine mandri võimude suures heitluses ja tema relvade edu saavutas Rootsil tähelepanuvääriva positsiooni. Kestvais sõdades laienesid Rootsi valdused idas. Stolbova rahu a. 1617 kindlustas Ingeri ja Altmargi rahu 1629. a. Liivimaa vallutuse. Eduka osavõtuga 30-aastasest sõjast kujunes Rootsi Euroopa suurpoliitiliseks teguriks ja tema kuningal võis tekkida uhke unistus Läänemerest kui Rootsi riigi sisemerest — *dominum maris baltici*.

Aktiivne välispoliitika jätkus ka Gustav Adolphi järglaste ajal. Väljapoole suunatud suurte sõjaliste pingutuste kõrval nähtub suuruseajastu algupoolel Rootsis ka riigi sisehalduse ja kultuurilise arengu alal võimsat tõusu. Kuninga ja seisuste koostöö omandas kindla kuju, hoolitseti sihitteadlikult ja suurejooneliselt majanduselus arengu eest ja teostati mõjuvat kultuurpoliitikat, asutades koole ja ülikoole. Aadli osatähtsuse suur tõus tekitas aga aja jooksul terava

sotsiaalse kriisi ja kutsus esile rahulolematuse teistes kihtides. Karl XI ajal teostatud põhjalikud reformid aitasid riigi sisemist olukorda mõnevõrra parandada. Nii mõisate reduktsiooni tulemuseks oli talupoegade olukorra paranemine eriti Läänemere provintssides.

Rootsi seisund oli ammu häirinud mõningaid ta naabreist, ja suures heitluses, mida tunneme Põhjasõja (1700—1721) nime all, tuli Rootsil kaitsta oma positsioone Vene, Taani ja Poola ühendatud jõudude vastu. Vaatamata noore kuninga Karl XII kangelaslikele (kuigi alati mitte küllalt läbikaalutud) pingutusile ei suutnud Rootsi oma senist seisundit säilitada. Ta kaotas oma meretagused valdused ja pidi loobuma sajandipikkusest suurriigi positsioonist. Saatuslik sõda oli paljastanud nii mõnegi nõrkuse Rootsi riigi struktuuris ja põhjalikult muutnud jõuvahekordi Põhja-Euroopas.

Järgmisel sajandil Rootsi elas üle raskeid siseheitlusi ja parteitülisid. Kuninga võimu osatähtsuse languse tõttu riigielus nimetatakse seda aega ka vabaduseajaks. Gustav III-nda katse sajandi lõpul kuninga võimu tõsta andis vaid ajutisi tulemusi. Muide Gustav III-nda ajastu märgitseb suurt tõusu rootsi vaimuelus, eriti kunstis ja kirjanduses.

Uus-ajajärk algab Rootsil 19. s. algul, kui troonile saab prantsuse kindral J. B. J. Bernadotte Karl XIV Johani nime all (praeguse dünastia rajaja), kes hakkab teostama edukat rahvuslikku poliitikat. Sellest ajast peale sammub Rootsi majanduslikku ja kultuurilist tõusuteed. Kuigi 1809. a. kaotati Soome (Venele), suudeti majanduselu viia õitsvale järjele. Kuningad võitlesid esialgu küll liberaalse opositsiooniga, kuid areng toimus siiski kogu aeg demokraatia suunas. 1866. a. pandi kehtima uus põhi-seadus ja loodi kahekojaline parlament. Üldine hääleõigus saavutati lõplikult a. 1919. Töölise olukorra parandamiseks teostati mõjuv sotsiaalseadusandlus.

Carl Wilhelmson, rootsi maalikunstnik

Rootsi maalikunstnikud uuemal ajal, keda kõige enam tuntakse välismail, on kahtlemata Anders Zorn, Carl Larsson ja Bruno Liljefors. Zorni virtuooslikult läbiviidud portreed ja aktistuudiod tõid talle imetlejaid kõikjalt kogu maailmas, kaugeltki mitte vähim Ameerikast, ja oma ottingute poolest on ta tähelepanudavaimaid kogu moodsa kunsti ajaloos. Carl Larsson võitis endale haruldase populaarsuse ka laiemais rahvahulkaades oma armastusväärse huumoriga täidetud kirjelduste kaudu ta oma perrkonnaelu aineil. „Kodu Dalarnes“ ja tei-

Wilhelmson

Mael

sed seeriad levisid Rootsis igal pool ja tegid rootsi kunstniku ja ta sümpaatse perekonna hästi tuntuks kogu Euroopas. Bruno Liljefors'il on loomamaalijana kindel koht, mille üle ta võib olla uhke.

Vähem tuntud väljaspool Rootsi piire on veidi noorem Carl Wilhelmson, sündinud Fiskebäckskil'is Bohuslänis Rootsi läänerannal 1866. a. (surnud Stockholmis a. 1928). Rootsi kunsti ajaloos on tal aukoht ja rootsi süda seisab temale lähemal kui enamikule teistele kunstnikele. Oma ehtsa ja sooja, aga siiski kõigest sentimentaalsusest vaba inimesekirjelduse läbi on ta saanud rootsi rahva enda maalijaks ja oma töötavate meeste ja naiste, lääneranna-kalurite, kiviraidurite, talunike, kaevandustööliste esitamise kaudu on ta saanud vaikseks, karmiks vaeva-maalijaks. Ta ei kujuta tööd nii nagu paljud teised, näit. Courbet ja Meunier, koorma ja vaevana, mis asetab orjamärgi ta tegijale. Tema kunst on täis austust töö ees ja seda võib mõista kui juubeldust töötegijale. Tema kunstis puudub täielikult sotsiaalne tendents, kuigi see kindlasti omal ajal mõjus kasvatusmõttes teatud ühiskonnakihtidesse. Tema arvates oli karm töö inimese loomulikuks tegevuseks, see õilistas teda ja andis elu ta sisemusele.

Wilhelmson teadis ise, mis tähendab karm töö. Põlvnedes vaesest pere-

Maailmasõjas jäi Rootsi erapooletuks, milline asjaolu on soodsat mõju avaldanud Rootsi majanduselule.

Pärast sõda on siin olnud võimul enamasti sotsiaaldemokraatlikud valitsused, kuigi kuningriiklik välisvorm on püsinud kindlana. Rootsis on praegusel ajal saavutatud kõrge elustandard stabiilsete majanduslikkude olude juures ja heade tulemustega vähendatud pinget üksikute klasside vahel. Euroopa välispoliitilisest komplikatsioonest on Rootsi jäänud viimasel ajal kõrvale. Näib aga, et tänapäeva äge poliitiline veekeeris ka seni isoleeritud Rootsi tema õnnelikust ja mugavast rahust välja ähvardab kiskuda. Millist uut järku see Rootsi ajaloole võiks tähendada — seda näitab tulevik.

konnast tuli tal võidelda suurte raskustega, et realiseerida oma kunstniku-unistusi, ja kogu ta elu kunstnikuna oli üksainus pikk ja raske tööpäev. Ta ei võtnud kunagi kergelt oma ülesandeid, energia, tugev vastupidavus, tahtkeskendus vajutavad alati oma pitseri ta kunstile.

Wilhelmsoni isa oli meremees, ja juba lapsena joonistas ta laevu, mis üsna varsti äratas tähelepanu koduümbruse rahvas seas. Ta sai aja jooksul koha ühes litograafia-asutuses Göteborgis, kus usuti, et ta kunstikalduvused võiksid talle kasu tuua. Wilhelmson töötas seal päeval, õhtuti aga läks ta „Valandi“ maalikooli, kus ta siis sai esimest õpetust maalimise alal. Nagu kõik teisedki kunstilepühendatud, nii

igatses ta moodsa kunsti pealinna Pariisi, et täiendada oma võimeid. Niisuguse energiaga ja otsustavusega, mis talle oli omane, viis ta ka oma kavatsuse täide. Ilma toetuseta sõitis ta Pariisi, kus ta elatas end tapetimustrite, etikettide jne. joonistamisest — igav, jõudepillav töö, mis õpetas talle, et ka tõelisel maalimisel ei tohi lasta lõtvuda täpsusel. Ta õppis selle kaudu respektierima seda käsitööd, mis sisaldub maalikunstis ja mis on olnud talle alati üheks suurimaks eeliseks kunstnikuna.

Agas Wilhelmson kasutas oma prantsuse aastaid ka selleks, et õppida

ja näha. Üsna varsti äratas ta tähelepanu oma Bretagne'i-piltidega. Seal oli ta õppinud tundma kalurirahvast, mis meenutas talle ta enese koduümbrust. Ta lõuendeid imetellakse nende vahendituse ja realismi pärast, mis on

hoopis erinevad sama aine enam konventsionaalseist esitustest, millega oldi harjutud. Pildid on teostatud pehmes, hallikas koloriidis, mis näitab, et ta on omandanud prantsuse pintlikeele finessid.

Kui Wilhelmson mõne aasta pärast pöördus tagasi Rootsi, peeti teda juba küpseks juhtima Göteborgi kunstikooli, kus ta varem oli olnud õpilaseks. Nii jäi ta seotuks oma koduümbrusega, mis talle ikka oli nii lähedal seisnud. Suvi suve järel tõi ta motiive

Rootsi läänerrannast ja selle elanikest. Tema juhatusel all tõusis „Valand“ üheks tähtsaimaks õppeasutuseks noore maalikunsti alal ja sai moodsa kunsti keskuseks Rootsis.

Esimene lõuend motiiviga Bohuslänist, mis äratas tähelepanu, oli „Kalurinaised võrku parandamas“. Siin ta esitas motiivi, millele ta jäi truuks kogu oma elu jooksul. Kalurinaised, noored ja vanad, istuvad võrgu juures ühes toanurgas, kusjuures valgustus modelleerib nende karakterised näod. Väljast paistab Bohuslän'i tüüpilise kaluriküla pitoreskseid ehitusi. Pildi üle laotub meeoleu, mis ütleb, et tööd peetakse pühaks. „Resignatsiooni“

Wilhelmson

Peretütär

nimelises pildis kujutab ta aastates haiget ema. Tütar istub vanainimese voodi juures ja loeb valju häälega. Pehmelt langeb valgus lihtsasse, aga kenasse tuppa ja summutab värvid hallilt särava linikuga. Samasugune meeleolu iseloomustab kunstniku ema portreed, pilt, mida ta nimetas „Väsinud“. Ema on väsinud ja murtud pä-

sinist, meri särab kui sula metall, kusjuures mehed kaalutlevad, milline ilm saab hommikul. Oma vaiksuse kõigutamatus kindluses on need mehed saanud armsaks igale rootslasele.

Wilhelmson'ilt on terve rida suuri monumentaalseid maalinguid näit. Stokholmi Postimajas, ühes Göteborgi rahvakoolis ja Göteborgi Linna-

Wilhelmson

Juuniõhtu

rast pikki eluvintsutusi ja kunstnikul on õnnestunud seda öelda mingi meheliku soojusega, mille vastu keegi ei saa jääda ükskõikseks. Päike paistab siin ja annab pildile heledama meeleolu. Värvide on muutunud elavamaks. Ka kunstnikul oli seljataga areng rikkama värviskaala, lihtsustatud, kindla, monumentaalse ülesehituse poole ta piltides. Selge, läbipaistev õhk mere ja kaljude kohal on asendanud Prantsusmaa uduseid päevi. Ta otsib üles oma modellid kas töö juurest või pühapäevameeleoluliselt kirikuteelt. Tasa libisevad need teravalt lõigatud näojoontega naised edasi üle kaljude või siis kalurieided vaatlevad kaljudelt päikese suurepärasest loojumist silmapiiril. Taevast vaheldub kulda ja

raamatukogus. Kahel esimesel pildil on ta valinud motiivi kummagi linna sadamaelust. Värmlandis viibimise ajal maalib ta muuhulgas suure pildi „Juuniõhtu“. Ümbruskonna noored on kogunenud heleda suvetaeva alla. Üks tööpoistest võtab viiulil ühe tooni, kuna teised rahulikult ja vaikselt kuulavad, lastes end kaasa kiskuda õhtu meeleolust. Kuid enne kõike on Wilhelmson maalinud just oma armsat Bohuslän'i, ta paljaid, siledaks lihvitatud kaljusid, sinavaid fjorde ja punaseid kalurikülasid. Ei keegi muu kui tema pole mõistnud tabada selle maastiku piirjoonte omapärasest kuiva ja uhket profiili, andes samal ajal kujutuse elust, mida seal elatakse.

Hiljem laiendas Wilhelmson oma

motiivistikku uurimistega Hispaanias ja Inglismaal, aga ikka ja alati pöördus ta tagasi koduümbruse hästi tuntud lahtedele. Tal on olnud silmapaistev osa ka portretistina. Ka sel alal iseloomustab ta kunsti ausus ja tahtekindlus; ta pole endale kunagi lubanud kergesti saavutatavaid esteetilisi võite. Oma viimises suures töös — kolm suurt freskot Läänivalitsuse hoones Göteborgis aastast 1927 — võttis ta üles motiivi, mis alati oli olnud lähim ta südamele: Lääne-Rootsi koduümbruse ja püüdliku töö igapäe-

vase leiva saamiseks. Näeme siin lääneranna-maastiku mägede ja vee tagapõhjal kalurit ta paadis, kiviraidurit ta meisseli ja talunikku ta adra juures. Oma eesmärgi tõsiduse kaudu vabastas Wilhelmson enda aja maitsest ja pani oma kunsti midagi ajatust suurusest. See, millest ta kõneleb — inimlik edasirühkimine ning kohusetäitmine ja looduse ilu — kuulub primaarsete väärtuste hulka, ja Wilhelmsoni poolehoid kuulub nendele, keda ei tohi unustada.

Rootsi keelest E. Lassen.

PER WIESELGREN

Juhtivaid isikuid tänapäeva Rootsis

1809. a. Rootsis maksuma hakanud põhiseaduse järgi kuulub riigi juhtimine kuningale. See otsustab riiginõukogus; ainult ta otsused peavad kinnitatama vastava ministri poolt, ja kui see keeldub neid kinnitamast, siis peab kuningas nimeama uue ministri, kes temaga ühel meelel on. Sest ajast peale kui varsti saja aasta eest mitmesugused eri ministrid erilise peaministri juhatuse alla tulid, kes sageli ülesande endale võtab ise endale kaastöölisi otsida, on kuningal muutunud raskemaks oma tahet oma nõuandjate ees maksuma panna, sest konflikt mingi eri ministriga võib sellest peale kogu kabineti laialimisele esile kutsuda. Kuninga mõju valitsuseasjades piirdub tänapäeval harilikel tingimustel niisuguste asjadega, kus tal õnnestub tänu suuremale kogemustele või suuremale arusaamisele olla ise oma valitsuse tagajärjekaks nõuandjaks. Seda osa etendab vahete vahel meie praegune kuningas Gustav V, kes hoolimata oma kõrgest vanusest omab imestamisväärset kehalist ja vaimset vitaliteeti. Juhtivat osa Rootsis mängib ka ta armastatud vanim poeg kroonprints Gustav Adolf, kes nagu ei

keegi teine kehastab rootsi häält üle kogu parteide ja kes väsimatus kohusetäitmisel niihästi tal lasuvaid otsuseid kohustusi kui ka oma teaduslikke huve jälgib. Belgia kuninga kõrval on Rootsi kroonprints monarhistliku mõtte jõulisim esindaja tänapäeva Euroopas. Andeka Bernadotte-perikonna teistest liikmetest etendab prints Carl juhtivat osa Punases Ristis, prints Gustav Adolf junior skautlikus liikumises. Prints Eugen on väljapaistev kunstnik ja prints Wilhelm talendikas kirjanik.

Suurim võim Rootsis kuulub juba mõningaid aastaid valitsusele, kellel on riigipäeva üle nii suur mõju, et see Rootsis nii võimas instituut tänapäeval hoopis tagasihoidlikku osa mängib. Hoolimata opositsiooniliste parteide piiramatust agitatsioon- ja ajakirjandusevabadusest langes sotsiaaldemokraatidele ka viimastel valimistel suur häälte juurdekasv, ja kuninga poolt soovitatud koalitsiooni läbi agraarlastega — partei, mis igatahes ainult osa talupidajaid haarab — on saavutatud absoluutne enamus riigipäevas. Valitsuse juhtiv mees ja niisii võimsaim mees riigis on Per Albin Hansson, kes pärast

Hj. Brantingi surma sai demokraatliku partei juhiks.

Peaminister Hansson, keda ebaametlikult enamasti ainult eesnimedega hüütakse, on pärit Rootsi kõige lõunapoolsemast osast ja ta kasvas üles väga kehvades oludes. Oma 12-ndast eluaastast peale pidi ta jooksupoisina endale ülalpidamist teenima.

Juba lapsena otsis ta sel ajal veel üsna nõrga sotsiaaldemokraatliku parteiga kontakti. 20-aastaselt sai Per Albin ajalehe „Fram“ (Edasi) toimetajaks, milline ajaleht on sotsiaaldemokraatliku nooruse organiks (1903). Varsti pärast seda kutsus Branting ta „Sotsiaaldemokraadi“ toimetusse, milles esinevate lahkkelide puhul ta sageli agitaatori osa mängis. 1918. a. sai ta riigipäeva liikmeks ja astus juba aasta pärast tähtsasse „Riigikomisjoni“ — parlamendi kõige nõjurikkamasse komiteesse. Varsti sai ta ka kaitseministriks. Rootsi seisund oli pärast Maailmasõda ajutiselt soodsaks muutunud ja oli võimalik ette võtta militaarse eelarve tunduv vähendamine. Rahuperiood sai aga oluliselt lühem, kui liberaalselt ja sotsiaaldemokraatlikult häälestatud ringkonnad uskunud olid, ja mis Hansson kaitseministrina sel korral riigipäeva otsuste põhjal tegi, et Rootsi riigikaitset vähendada, seda on ta kolmekümnendais aastais peaministrina pidanud jälle heaks tegema. Tänapäeva sotsiaaldemokraat-

lik partei on loobunud oma endisest vastumeelsusest sõjaväe suhtes ja on kaitsevalmilt häälestatud mõnede välistemaiste pealetungijate vastu.

Kindlaima põhja oma võimule lõi Per Albin Hansson a. 1932, kui ta sõlmis lepingu talupoegadega. Paljudes maades valitsev vaenulikkus sotsiaaldemokraatide ja talunike vahel kõr-

valdati seeläbi Rootsis suurel määral, ja see leping on ka „kodanlikele“ parteidele tagatiseks, et koalitsioonivalitsus ei aja liiga vasakusuunalist poliitikat. Selleks aitab kaasa ka võimsa tööliikumise ja tööstusliku tõusu abil saavutatud tööstustöölise hea seisukord. Selle tagajärjeks on olnud kogu liikumise kodanlikuks muutumine.

P. A. Hansson võlgneb oma suure edu oma penele tundele laiade rahvamaside soovide suhte-

Rootsis, oma energiale ja tervele inimõistusele. Ta näeb oma ülesannet selles, et teha Rootsist kõikidele kodanikele meeldiv „rahvakodu“, kus igaüks tulevikumuredeta võib elada ja kus vanad klassi- ja parteivastuolud võimalikult vähetähtsaks muutuvad. Ta on Rootsis, kuigi mõnede kraadivahedega, samal joonel, kus kuningas ja kroonprints, nagu ka mitte ebaoluline protsent opositsiooni-parteid.

Sisepoliitiline rahuldus on Hanssonile võimaldanud viimaseil aastail ainult vähe isiklikult esile astuda ja

Rootsi peaminister P. A. Hansson

seeläbi olid eriministrid saanud võimsamaks kui muidu. Viimastest on aastate kaupa välisministril Richard Sandler'il ja kultusministril Arthur Engbergil olnud suur mõju. Kui peaja põllundusminister Bramstorp on skänelased, siis põlvnevad härrad Sandler ja Engberg Norrlandist. Sandler omab teravaimat intelligenti parteis ja ta on partei parim teoreetik. Ta on ka peenelt haritud inimene ja evib mitmekülgeid andeid. Muu hulgas mängib ta viiulit ja kõneleb soome keelt. Ta on väga terav poliitiline kõneleja, tal puudub aga Per Albini meelelaad. Engberg oli valitsuse liikuvaimaks vaimuks. Vägivaldselt antikrikaalsest peatoimetajast ta on arenenud rootsi riigikiriku iseäranis armsaks sõbraks. Ka koolioludele ja kunstile on tal olnud mõju ja ta on muuseas tugevasti parandanud prantsuse keele seisundit gümnaasiumides. Valitsuse nooremaist liikmeist tohiks uus kaitseminister ja endine kaubandusminister Per Edvin Sköld (hääl.: söld) olla tähelepanndavaim.

Valitsuse osavaimate inimeste hulka kuulub rahandusminister Wigforss, väga teoreetiliselt reguleeritud pea, kes murdeuurimisest on jõudnud ohtlikult ülesseatud, aga seni ikka õnnestunud eelarveni.

Et teha kõik parteid vastutavaks riigi juhtimisel ja saavutada rahvuslik ühtsus, selleks leidis hiljuti aset valitsuse ümbermoodustamine, kusjuures võeti valitsusse riigipartei ja liberaalse partei esindajad. Nende kasuks pidid lahkuma mõned endised ministrid — nende seas Sandler ja Engberg.

Maailmasõja puhkemine ja enne kõike Soome sõda on kaitsevõimu juhtimise enam kui muidu teinud huvi tulipunktiks. Kõikide sõjajõudude ülemjuhatajaks nimetati kindral Thörnelli, kes mõned aastad oli kaitsestaabi peaks. Norrlandi truppe juhib kindralleitnant Nygren, mereväge admiral Tamm.

Pöördume nüüd mitmesugustele seltskonna-aladele. Üsna mõjukas suurkapitalis on vana perekond W a l-

l e n b e r g, kelle hiljuti surnud ülemjuht esimestel sõjaaastatel oli välisministriks ja ka ühtlasi oli tuntud suurepärase donaatorina (näit. Stokholmi Linnamaja puhul). Muuseas olgu tähendatud, et sageli kuuldav tõendamine, et need võimsad rahahärrad olevat juudid, on täiesti õhust võetud.) Juudi soost on seevastu väga tähtis kirjastusäri B o n n i e r, kelle juures ilmuvad enamiku tähtsate rootsi kirjanike teosed ja kelle valduses on ka suur illustreeritud nädalapress. Rootsi juute ei saa aga enamikul juhtumeil vaadelda kui võõrast elementi. Pärast Kreugeri kokkuvarisemist kuulus juhtiv osa tööstuslike rahameeste seast hiljuti aktiivsest äri juhtimisest tagasi astunud tolmuimeja-kuningale A x e l W e n n e r - G r e n'ile, kelle kontsern Elektrolux on saavutanud maailmakuulsuse ja -ulatuse.

Teisi Wenner-Gren'i teeneid teistel aladel tänapäeval on raske loetella. Kultuurpoliitiliselt on Wenner-Gren tuntud suure donaatorina ja edendajana põhjamaise koostöö suhtes. Peale Wenner-Greni omab Rootsi veel palju teisi silmapaistvalt tublisid tööstustegelasi, kelle teeneks suurelt osalt tuleb lugeda seda, et rootsi produktid hoolimata kõrgeist tootmiskuludest ja poliitiliste vahenditega tegutsevast konkurentsist ekspordinjlaste suurvõimude poolt maailmaturul end oma suurepärase kvaliteedi tõttu maksma panevad. See viiks aga liiga kaugele, ka nende nimesid siin nimetada.

Võimsaiks asutusteks Rootsis on ühendatud ametühingud ja nende juhti A u g u s t L i n d b e r g'i, kelle selja taga seisab umbes miljon inimest, tuleb lugeda maa mõjukamate isikute hulka.

Ta oli nn. Põhjamaade haridusnädala juht, milline peeti Tartus 1938. aasta suvel, ja ta võttis veel samal aastal ette reisu Eestisse.

Parempoolse ja liberaalse rahvapartei teenistuses on suur ja mõjukas ajakirjandus, puuduvad aga tähelepan-

davad poliitikut, kes tegevad on väljaspool ajalehti.

Mitte vähetähtsat, aga näit. ameerika kirjanike poolt Rootsi üle liiga kõrgeks hinnatud osa mängib koöperatsioon. Nende *primus inter pares*'eks võiks nimetada peapostidirektor **A n d e r s Ö r n e**'t. Liikumisel on muuseas suur kirjastus majanduslike raamatute jaoks ja ta on häis suhetes Rootsis väga armastatud rahvusmajandusliku teaduse esindajatega.

Rootslased evivad sageli erilisi andeid tehnika ja loodusteaduse alal ja tähtsad saavutused, millistega seal toime tullaakse, on mõnikord kasulikud tööstusele ja põllumajandusele. Nii on näiteks **H. Nilsson - Ehle** taimearetamis-uurimised olnud suurimaks kasuks viljatoodangule, **Hans v. Euler-Chelpin**'s'i vitamiiniuurimised rahva tervisele jne. Teistest eriti nimekaist loodusteadlastest oleks nimetada **Manne Siegbahn**'i (füüsika) ja **The Svedberg**'i (füüsikaline keemia), kellest mõlemad on Nobeli-auhinna omanikud. Geograafina, avastusreisijana ja andeka kirjeldajana omab **Sven Hedin** aukoha. Kuulsaist arstlikest spetsialistidest võiks nimetada ajukirurgi **Herbert Olivecrona**'t, kelle operatsioonilaua ümber koguneb õpilasi kogu maailmast.

Kunsti ja kirjanduse kohta ei tarvitse ma siin palju öelda, kuna neid alu käsitletakse siin erikirjutustes.

Niihästi „Eesti Entsüklopeedia“ kui ka **B. Linde** poolt väljaantud raamat „Rootsi“ annavad seeütle küllaldaselt materjali, ja üksikisiksusi käsitletakse ka siin erinumbris. Rootsi luule kindlaks linnaks on Rootsi Akadeemia, kus istub peale teiste juhtivate kultuuritegelaste esindajate kõrval ka niihästi veel elav klassiline luuletajategeneratsioon (**Lagerlöf**, **Heidenstam**, **Hallström** jt.) kui ka uuemaid autoreid. Viimastel aastakümneil on

Taluneiu Põhja-Rootsist.

tähelepanndavad talendid realistliku romaanikunsti alal silmapiiri tunduvalt laiendanud, kuna varem rootsi luule oli ülekaalvalt lüüriliselt häälestatud. Kujutava kunsti alal on nimi **Milles** tänapäeval tegutsevaist jõududest kindlasti üldiselt kõige tuttavam.

Humanistlik teadus on väga rikkalikult arenenud. Selle distsipliinidest on kõrgeimal tasemel kirjandusteadus (koos esseistikaga), filoloogia ja kaugeltki mitte

kõige viimane klassiline filoloogia. Dogmaatikud nagu **G. Aulén** ja **A. Nygren**, kirjandusajaloolased nagu **H. Schück**, **M. Lamm** ja **F. Bök**, filoloogid nagu **E. Löfstedt** ja **M. Persson-Nilsson** mängivad oma aladel juhtivat osa, mis poliitika kui niisuguse suhtes küll midagi ei tähenda, aga Rootsi säilitamiseks peene vaimuteadusliku kultuuriga maana, mil olemas vanad humanistlikud traditsioonid, suurt kaalu omab.

Rootsi kui turismimaa

Veel möödunud sajandil oli Rootsi enamiku välismaalaste jaoks tundmatu maa pooluse naabruses, ja oma kujutluses nägid nad pilti lumemaailmast, kus inimesed käisid loomanahkadesse mässitult ja kus võis kohata metsloomi üksikuil radadel. Üks või teine reisija, kes leidnud tee sinna kõrvalisele talvemaale, võis jutustada imelikust rahvast kaugel põhjas, kes karjatab oma poolmetsikuid loomakarju teetul metsikul maal.

Uus aeg on aga sisse löönud ka maale pooluse ääres. Nüüd viivad kiired aurikuliinid kontinendilt Rootsi sadamaisse, ja turist, kes sel silmapilgul viibib kas Londoni Hyde Park'is, Tallinna toomimäel või vana Amsterdami kanalite juures, võib mõnetunnise õhusõidu järel astuda Rootsi pinnale. Siledad raudteeroopad säravad üle kogu Rootsi, maanteed, kanalid ja järved avavad tee peidetud aladele. Kogu tundmatu suur maa, Euroopa muinasjutumaa, see Ultima Thule on avatud igapähele.

Agas metsikud alad ja hädaohud ei ole taganenud uue aja ees. Põhjamaa mets seisab veel paigal, miil miili järel, kuni alla vastu maa kõige lõunapoolsemat provintsi. Kohisevate mändide all ei peitu küll enam röövleid ega põlualuseid, kuid suurust ja üksindust on seal ometi, ja põder, vanaaja hiiglane loomade hulgas, rändab veel ikka igavese metsahämara okste ja sambla seas.

Vanas Euroopas, mille muud osad on nii muutunud aastatuhandete kultiveerimistööst ja looduse rikkumise läbi, on Rootsi jäänud suureks metsikuks maaks rikkalike võimalustega jahipidamiseks, kalastamiseks ja rändurieluks. Loendamatud järved ja pikad looduslikud veeahelad meelitavad ürg-

set paadimeest avastussõidule, kanu-spordi harrastajaile on see maa üks kõige ideaalsemaid maailmas.

Tõsiduse ja raskemeelsuse raamina piirab mets heledamaid alu. See, mis meid inimesi siiski kõige enam puudutab, on alad, meie oma maailm, mis me endile oleme loonud kesk vastupanevat loodust. Rootsis on veel tugevasti tunda kultiveeritud ja metsikute alade vahel valitsevat ürgset vastuolu, mis läbibastab maavallutamise saagat. Tõsiste metsade taustal tõuseb siin esile nagu ei kuski mujal kultiveeritud alade ilu. Võõras rändur, kes kõige sagedamini leiab tee Rootsi heledal suveajal, näeb neid alu avanevat päikeses ja värvirikkuses, punaseid maju viljakate põldudega ja vanade ajalooliste mälestusmärkidega lillede ja rohelise palistuses. Ja ta leiab, et Rootsi pole üksnes valge talve ja süngete metsade maa; ta kohtab vana ja mitmepalgelist kultuuri, ja põhjamaa suvi saab talle üheks ta suurimaks elamuseks. Oma värskusega, oma heleda rohelusega ja oma imepärase öise päikesega.

Kui teistes maades asetab reisijale suuri katsumusi suur rahanorijate hulk, mis valvab turisti ta pikkadel sõitudel, siis pole Rootsis see sageli reisimõnu rikkuv komme nii lokkav. Et siin need turismi varjuküljed nii esile ei pääse, sellele leiab reisija selektuse põhjala rahva iseloomus eneses. Reisimine Rootsis pakub puhkust, kuid annab samal ajal aina vahelduvaid muljeid: rännatakse ürgvana kultuuri mälestusmärkide keskel, ja ei jõuta iialgi rännata end väsinuks, sest loodus metsa ja rannaga on seal ikka käeulatuses. Just see puutumatu looduse ja inimese kätetöö elav vaheldumine ongi, mis ei lase reisi läbi Rootsi alade kunagi muutuda igavaks.

SSUH—õppiva noorsoo kodanikukool

Rootsi esimene akadeemiline karskusühing absoluutsimi põhimõttel asutati a. 1888. See oli Üliõpilaste Täiskarskusselts (Studenternas Helykterhetssällskap) Upsalas. Järgnevate aastate jooksul asutati karskusühinguid paari üldõppeasutuse ja ühe seminari juurde. A. 1896 ühinesid need ühingud Rootsi Õppiva Noorsoo Karskusliiduks (SSUH). Liitumise algatajaks oli Üliõpilaste Täiskarskusseltsi juhataja, praegune toimetaja Elof Ljunggren. Temast sai ka SSUH esimees ja juhtiv jõud Liidu esimese aastakümne jooksul.

SSUH esimesed aastad olid rasked ja tulemusvaesed. Mitte vähimal määral ei olnud selle põhjuseks õpetajate ja koolijuhatajate arusaamise puudus asjast neis koolides, kus SSUH pioneerid katsusid moodustada kohalikke seltsi. Vahetevahel tuli võidelda otsese vastuseisuga. Jutustatakse et üks seminarijuhataja oma karskusvastasuses läks nii kaugele, et ta keelas oma õpilastele olla karskusseltsi liikmeks. See juhus kutsus aga ajalehtedes esile tugeva poleemika. SSUH-d hakati tähele panema ja ta sai tuult purjedesse. Avaldati sümpatiseerivaid kirjutusi ja voolas kokku rahaannetusi. Moodustati uusi kohalikke karskusseltsi. Liikmete arv kasvas. 20-nda sajandi esimene aastakümme sai niisiis karskusliikumise eduajaks. Juba a. 1908 on liikmete arv tõusnud 11.000-ni. Aga see aasta sai samuti pöördepunktiks liikumise välises arengus. Tekkis võistlus

teiste kooliorganisatsioonidega. Sellest peale on liikmete arv väheste eranditega vähenenud aeg-ajalt. Kuid paar aastat tagasi leidis aset pööre paremusele. Liikmete arv hakkas tõusma. Praegu on SSUH-l ligikaudu 3.300 liiget, kes kuuluvad umbes sajasse organisatsiooni ülikoolide, seminaride, gümnaasiumide, tütarlaste ja reaalkoolide ning viie rahvaulikooli juures.

SSUH asutati selle eesmärgiga, et kasvatada Rootsi õppivat noorsugu täiskarskuse vaimus ning arendada tas ühiskondlikku vastutustunnet. Selle läbi loodeti saavutada jõulisem ja tublim elustiil kõrgemais ühiskonnakihtides. Selle oma eesmärgi teostamiseks rakendab SSUH mitmesuguseid töövorme.

Alkoholiküsimuse sisu õige mõistmine eeldab teadmisi. Seda mõistes teeb SSUH intensiivset selgitustööd karskusküsimuses. Koos riikliku organiga, Karskusõpetuse Keskliiduga korraldab SSUH ettekandeid alkoholiküsimuse üle enamikus rootsi kõrgemais koolides. Iga kool saab järjekindlalt ühe ettekande aastas. Ettekanne peetakse õppimisajast, sageli kõigile õpilastele mitmesugustes koolides. Head kõnejõud seisavad Liidu käsutuses.

1918. aastast saadik korraldab SSUH igal aastal 4-päevase õppekursuse, kus peaaesjalikult käsitletakse karskusküsimust. Sel kursusel, mis peetakse Stockholmis jaanuari algul, peavad loenguid rootsi esmajärgulised uurijad oma alal. Tarvitseb ainult

Stokholmi pilvelõhkujaid

nimetada niisuguseid nimesid nagu esimeest peadirektor Axel Höjer'it, professoreid Josua Tillgren'i, Sven Ingvar'it, Göran Liljestränd'i, Gunnar Dahlberg'i Bertil Ohlin'i jpt. Nende kursuste kavas ei seisa üksnes ülevaadet alkoholiküsimuse tähtsaimalt aladelt ja seega ühenduses olevad ühiskondlikud probleemid. Osavõtjail ei puudu ka võimalus seltsimehelikuks koosviibimiseks SSUH liikmetega mitmesugustest Rootsi osadest. Järelikult on need kursused väga populaarsed, isegi väljaspool SSUH ringkondi. Osavõtjate arv kasvab samuti aastast aastasse. 1939. a. kursusest võttis osa mitte vähem kui 265 isikut.

Selle eesmärgiga, et kasvatada oma liikmete huvi karskusküsimuse vastu, korraldab SSUH igal aastal sellealalisi teadmiste katseid. Katseid korraldatakse soome eeskuju järgi, kusjuures esimene niisugune katse toimus a. 1931. Õpinguid, mis sellele katsele eelnevad, korraldatakse enamikul juhtumel kohalike ühingute õpperingides. Sellest õppetööst osavõtjale on suurepäraseks abivahendiks Kirjakooli korrespondentskursus alkoholiküsimuse kohta. Nüüdsest peale korraldatakse ka teatav kõrgem teadmiste-proov, mis eeldab süvendatud teadmisi karskusküsimuse alal. Viimaste aastate jooksul on isegi hulk teiste karskusorganisatsioonide liikmeid läbi teinud selle teadmiste-proovi SSUH juures.

SSUH tööd 20-nda sajandi teisel kümnel iseloomustab sotsiaalse töö tugevam toonitamine. Et anda neile sotsiaalseile taotlustele praktilist teostust, alustas SSUH a. 1918 oma tegevust lastekoloniidega. 1934. a. saadik tegutseb Liidu juhtimisel neli lastekoloniid mitmesugustes Rootsi eriosades. Sinna võetakse igal suvel vastu niisuguseid lapsi, kellel oma

kodus on karta nakatumist tuberkuloosi. Kokku võivad need koloniid vastu võtta ligikaudu 120 last. Koloniid saavad teatava lisatoetuse Rootsi Tuberkuloosi-vastu-võitlevalt Rahvusühingult, kelle kontrolli ja järelevalve all nad tegutsevad. Kulude kandvam osa kaetakse aga nende summadega, mis saadakse Liidu liikmesorganisatsioonidelt ja üksikliikmeilt korjanduse teel. SSUH tütarlapsed toetavad peale selle koloniisid laste varustamisega riietusesemete näol, mida nad õmblevad oma nn. kolonii-õhtutel.

Stokholmi Linnamaja.

Koloniide personaalkoosneb vabatahtlikest jõududest Liidu liikmete hulgast. Sel viisil võimaldub igal suvel ligikaudu 30-1 tütarlapsel läbi teha praktiline kursus sotsiaaltöö alal. Koloniitegevusse ei tohi suhtuda kui heategevusse Liidu poolt, sest suurimat kasu saab sellest ikkagi SSUH ja ta liikmed. Koloniitegevusse tuleb soovitud suhtuda kui Liidu käsutuses olevasse suurepärasele vahendisse ta püüde teostami-

sel — kasvatada oma liikmeis sotsiaalset vastutustunnet.

Ühe SSUH püüde näitena hoida oma liikmeid püsivalt sotsiaalküsimustest huvitatuna. olgu nimetatud, et Liit koos rootsi suurima ajalehe „Dagens Nyheter’iga“ korraldas möödunud aasta 23. aprillil suure üldharidusliku võistluse, mis on nimetatud orienteerumiseks olevikus väljaspool õpperamatuid. Võistlus, mis oli mõeldud gümnaasiumi- ja seminariõpilastele, äratas suurt huvi. Mitte vähem kui 2000 koolinoort, esindades $\frac{2}{3}$ -kku maa gümnaasiumest ja seminarest, võttis sellest osa.

Karskusasjale kõige väärtuslikum tegevus toimub kahtlemata paljudes kohalikes ühinguis. Neisse koguneb umb. igal teisel nädalal liikmeid vabadele ja mugavaile koosviibimistele.

Programm on niihästi lõbusat kui ka tõsist laadi. Laulu ja muusika kõrval kogunetakse selleks, et arutada küsimusi, mis huvitavad käesaja noorust. Enamiku koosolekute programmi tulipunktiks on ettekanne või vaidlus kas mingi karskusküsimuse või mõne teise ühiskondliku küsimuse üle. Siin on ideeliselt huvitatud noorusel võimalus kasvatavaks mõttevahetuseks niihästi samamõtteliste kui ka vastassuu-

mist. Koloniitööd korraldab 7-liikmeline kolonijuhatus, mille esimeheks on linnaarst Karl Kvarnström Avestast. SSUH ajakirja „Polstjärnan“ toimetajaks on end. Liidu sekretär stud. fil. Olga Ström Stokholmist.

SSUH-s on kaua aega olnud küsimuseks see, kuidas hoida Liidu juures neid liikmeid, kes on lõpetanud oma õpingud. Aasta tagasi tõsteti üles SSUH ümberkorraldamise kavatsus.

Rootsi vana talumaja sisemus Leksandis

naliste aatekaaslastega. Nende alkoholivabade, seltsimehelike koosviibimiste ajal pannakse sageli põhi harjumustele, mis paljude aastate jooksul võivad jääda määravaks inimese elukäsitusele.

Organisatoorsest seisukohast on Rootsi jaotatud 15-sse distrikti (piirkonda). Iga distrikti eesotsas seisab distrikti juhatus. Distrikti üle valitseb keskjuhatus, mis koosneb 9-st isikust. Liidu juhatajaks on fil. cand. Hampus Lyttkens Upsalast. Õpetööd juhhib kolmest liikmest koosnev õppejuhatus. Selle juhatajaks on praegusel silmapilgul fil. lic. ja jur. cand. Henrik Klackenberga Stokholmist.

See ümberkorraldus eeldab ühinemist Rootsi Õpetajate Karskusliiduga. Kui see ümberkorraldus saab teoks, siis saab SSUH seeläbi „ülemorganisatsioon“, mis tõenäoliselt kogub enda ümber suure osa liikmeid, kes, lõpetanud oma õpingud, lahkuvad SSUH-st.

Samuti liituvad paljud SSUH-lased, kes lähevad välja värbamistööks, rahva karskusorganisatsioonidega. Need saavad seeläbi hinnatavat lisa teoreetilisel ja praktilisel ettevalmistatud juhtide näol, mille eest paljud on tänulikud. Seega täidab SSUH „karskusliikumise sõjakooli“ ülesannet, kui tsiteerida ühte tuntud rootsi karskustegelast.

P. Wieselgren —

Rootsi karskusliikumise isa

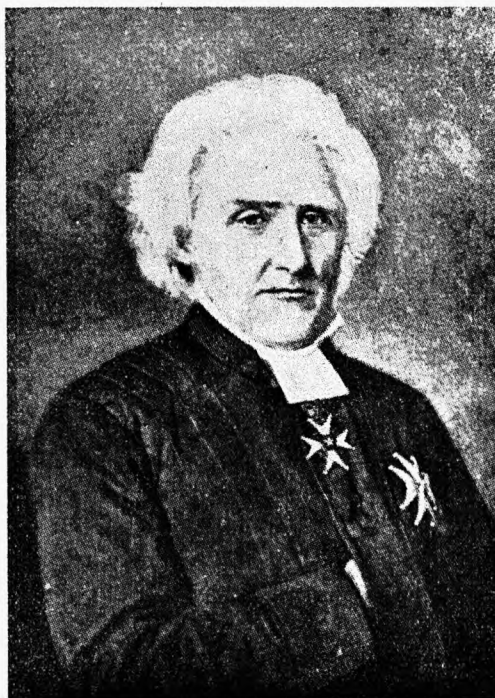
Möödunud sajandi algul Rootsi ja Venemaa kuulusid suuremate alkoholitarvitajate maade hulka. Kuningas Gustav III seadis sisse kroonu viinapõletamise. 1810. a. lubati talupoegadel valmista viina koduste tarvete rahuldamiseks. See oli halvem kõrtside süsteemist, kuna ta muutis ka eramajad kõrtsideks.

Ei ole ime, et viin võidutses. Näitena olgu praost G. Rabe avaldus Rootsi riigipäevale aa. 1817—18: „Viin kuulub Rootsi kliimasse. Ta on kasulik töötavale mehele, kelle liikmed kangesuvad väsimusest ja juuksed tilguvad higist; ta on vajalik nendele, kes kehva toidu juures pingutavad oma jõudu, et muretseda viletsat ülalpidamist oma naisele ja lastele. Miks keelata töölisklassile mõnd rõõmsat tundi?... Öeldakse, viin on loomuvastane. See on eksitus. Olen näinud lapsi seda ihaldavat. — On põhjust karta, et kord hüütakse lihasööjatele ja porterijoojatele: „Maha rohusööjad ja veejoojad.“

Nõudis palju julgust sellistes oludes esineda karskusekuulutajana. Nii-suguste pioneeride hulka kuulub Pe-

ter Wieselgren — „Rootsi karskusliikumise isa“.

Wieselgren sündis 1. okt. a. 1800 Rootsis, Vislanda kihelkonnas, Växjö ligidal. Tema isa oli põllumees nimega Jonas Jons-son ja ema Elin Ingemarsdotter.

P. Wieselgren

Nende teine poeg pidi ristitama Periks, kuid õpetaja halva kuulmise tõttu sai nimeks Peter. Kui poiss hiljem kuulis, et tsaar Peeter Rootsile palju paha teinud, ei tahtnud ta seda nime kanda ja kutsus end Periks, mis on rootsipärane.

Täiseas kirjutas ta aga alati oma nimena Peter. 11-aastaselt võttis ta endale priinimeks Wieselgren kodukihelkonna nime järgi.

1820. a. astus W. Lundi ülikooli, 1823. a. sai ta filosoofia magistriks, aasta hiljem kirjandusajaloo dotsendiks, hiljem esteetika erakorraliseks professoriks, 1833. a. pastoriks, 1843. a. praostiks ja 1844. a. teoloogia doktoriks. W. töötas mitmel pool ja 1857. aastast kuni surmani — 10. okt. 1877. a. — oli ta Göteborgi doompraostiks.

Aastal 1819 toimus Wieselgrenis seesmine muutus. Tundes hingelist

rahatust asutas ta koos mõne mõttekaaslasega 24. apr. 1819 väikese seltsi, mille kõigi allakirjutatud kokkulepe sisaldas ka järgmise kohustuse: „Ka loobume me alkoholitarvitamisest, mis ei ole kasuks tervisele ja mis harjumuste tagajärjel muutub hävitavaks.“

Selle seltsi, mis oli Rootsi esimeseks karskusseltsiks, moodustasid ainult 6 koolipoissi, kelle arv hiljem tõusis kümneni. Oma koosolekud pidasid nad kell 5 hommikul, mil nad olid vabad oma seltsimeeste pilkamistest.

Lõuna-Rootsis Västerstadis töötades oli Wieselgreni esimeseks ülesandeks karskusseltsi asutamine. Seda tegema sundis seal valitsev kirjeldamatu viletsus. Vaesus Skånes oli suur. Igasugused kuriteod olid väga üldised. Ja selle põhjustajaks oli piiramatu viinajoomine.

W. töö kandis head vilja. Kolmeaastase tegevuse järel oli „Västerstadi karskusseltsil“ üle 1600 liikme ja vähemalt 200 talupoega oli lõpetanud koduse viinapõletamise. 15-aastase tegevusega oli metsik maa muutunud viljakandvaks pinnaks.

Västerstadi hiilgavad tulemused avaldasid tähelepanu kogu Rootsis. Kõikjal pöörduiti Wieselgreni poole nõu ja abi saamiseks, mille andmise W. pidas oma kohuseks. Aa. 1838—46 reisis ta maa läbi risti ja põigiti. Ta hiilgav kõneand, kiiresti reageeriv vaimuerkus ja kindel usk oma ideesse leidis kõikjal head vastukaja. Paljudes kohtades asutati uusi seltse ja mõne aastaga tõusis organiseeritud poolehoidjate arv üle 100.000 isiku eesotsas kuninga ja teiste juhtivate tegelastega.

Aeg oli nüüd küps uue alkoholi-seaduse andmiseks. Kõigi seltskonnakihtide poolt esitati palveid ja 18. jaan. 1855 anti seadus, mis kaotas koduse viinapõletamise. Et see teostus, tuleb kirjutada Wieselgreni pikaajalise, enegilise ning sihikindla töö arvele.

Uus seadus tekitas rahulolematust eriti Lõuna-Rootsi põllumeeste ringi-

des, kes tegutsesid viinapõletamisega. Kuninga soovil Wieselgren tegi 1855. a. oma viimse pikema karskussõidu ja oma haruldaste võimetega suutis ta rahustada ärevad meeled ja lepitada põllumehed uue seadusega.

W. ei olnud ainult Rootsi parimaid kõnelejaid, vaid ka usinaimaid kirjamehi, ja seda eriti ajalooliste uurimuste, kirjanduse ja kultuurajaloo alal. Karskusküsimuses märgime tema „Rootsi alkoholiseaduse ajalugu 200 a. vältel“ ja kirjutusi „Karskussõprade lehes“. Tema „Kogutud kirjad karskusküsimuses“ anti välja kahes andes aastal 1904. Kirjanduslike teenete eest sai ta Rootsi Akadeemialt auhinna ja paljud teaduslikud ning heategelised seltsid kutsusid ta oma liikmeks.

5. nov. 1929. a. Rootsi Heatemplarite liikumise 50 a. juubeli puhul Göteborgis peetud kõnes end. Tartu Ülikooli professor ja praegune Rootsi Ülemkoja liige dr. J. Bergman märgib, et Wieselgreni vaated karskusküsimusele on ühtivad meie tänapäeva vaadetega. Meil ei ole tänapäeval paremaid põhjendusi parajusluse vastu, kui seda oli Wieselgrenil. Tema sõnad on tänapäeval elavad, kuigi tema surmast on möödunud üle 60 aasta.

Wieselgren küsib: „Kes on meie vastased? Kas joomarid? — Ei. Need on parajuslased, kes endid ei pea joomariteks... kes aga kannavad vastust. Sellepärast tuleb meil peamiselt nende poole pöörduda.“

Kui parajuslased ei looks „parajaid joomakombeid“, siis joomarite lallutamised ei leiaks järeletegijaid.“ Ja edasi: „Parajuslus kõigub 3—12 napsi vahel päevas.“ „Veel leidub unistajaid, kes loodavad rahvale kasvatada üldist parajuslust. Veel vajab see küsimus selgitamist. Ajalugu annab meile parimaid tõendusid.“ Ja ajalugu ning kogemused kinnitavad, et kõik joomarid on alanud parajuslusega.

W. andis teravaima lõppotsuse parajusluse teooriale: „Parajuslus laiutab puu oksa, mis kannab joomisvilet-

suse kurja vilja ja edendab selle kaudu kasvamist.“

Wieselgreni viimne avalik pöördumine rootsi rahva poole karskusküsimuses oli igasse kihelkonda keeluseaduse ühingu asutamise nõudmine. Keeluseaduse ühingud pidid rahva meelsuse karskusele võitma ja valitsusvõimule esitama keeluseaduse maksmapaneku nõudmise. W. nõudis põletatud viina keeluseadust. Tema ise oli absolutist ka veini ja õlle suhtes.

Oktoobris 1900 kogu Rootsis mälestati suure pidulikkusega P. Wieselgreni 100 a. sünnipäeva. Göteborgis asetati tema kalmule ilus mälestusmärk, tema kodukohta püstitati mälestuskivi ja hiljem asetati ta büstid Stokholmi ja Göteborgi.

* * *

Kolm aastat pärast P. Wieselgreni karskuspoliitilise testamendi ilmumist — 5. novembr. 1879 — asutati Göteborgis Rahvusvahelise Heatemlarite Ordu (I. O. G. T. = International Order of Good Templars) Rootsi esimene loož „Kalju“. Sellest karskusliikumise harust sai Rootsi suurim karskusorganisatsioon, kellel praegu üle 200 000 üksikliikme, see on rohkem kui pool Rootsi organiseeritud karsklaste pere üldarvust (350 000).

P. Wieselgreni kõrgete ideaalide ja võltsimatu inimarmastuse teenimine on kandnud sellist vilja, et rektor J. Furuskog võis Heatemlarite häälekandjas öelda 1940. a. uueaasta tervituseks:

„Me tahame hoida rootslasi vaba rahvana. Me tahame täita oma isade pärandust. Oleme näinud Rootsi arenemist paremaks koduks oma kodanikele. Oleme näinud, kuidas rootsi talupojad, töölised, insenerid, äri-
mehed, õpetajad ja emad on töötanud, ehitanud ja loonud. Oleme näinud, kuidas sotsiaalpoliitika on võimaldanud suurtel rahvahulkadel üldistest hüvedest osasaamise. Oleme näinud, kuidas meie liikumine on kasvatanud kaaskodanikes suuremat enesetunnet, suuremat karskust, suuremat kultuurihuvi. Kõike seda tahame jätkata. Tahame jätkata võitlust vaesuse ja viletsuse, karmuse ja hooletuse vastu. Tahame võidelda suurema vabaduse ja edu eest.

Me soovime, et sõda kord lõpeks ja et saaksime kaasa aidata rahvaste teineteisega lepitamiseks ning ehitada uut maailma, kus vennalik koostöö tähendab rohkem kui kahtlus ja vägivald. Me ehitame vastastikust usaldust, arusaamist, kultuuri ja rahu.“

* * *

Lõpuks ei saa jätta märkimata, et Rootsi karskusliikumise isa Peter Wieselgren on Tartu Ülikooli praeguse prof. Per Wieselgren'i vanavanaisa. Prof. Per Wieselgreni ja tema proua lic. Greta Wieselgreni lahkel ja alati sõbralikul kaasabil on olnud paljudel eestlastel võimalus Rootsis viibida, tutvuda Rootsi kultuuri ja ühiskondliku eluga.

Soove Rootsi-Eesti sidemete väljaarenemiseks.

Pärast ülikooli juubelit a. 1932 on teinud end maksvaks aina jätkuv tõus Rootsi-Eesti suhetes. Võiks jääda selle arengu juurde, mis juba aset leidnud, ja tunda end mitmes suhtes rahulolevana. Aga sel juhul nagu see siin tahetakse hoopis esile tõsta neid tähtsaid seiku, mis veel on tegemata, ja teha ettepanekuid jätkuvaks tööks. Ruumi säästmiseks tahan ma siin piiratud peajasjalikult probleemi ühe küljega, nimelt keelelisega.

Viimaseil aastail on mõjule pääsnud tendents kutsuda Eestit osa võtma ühisest Põhjamaade kultuuritööst, millega tegeldakse hulgal mitmesugustel aladel ühiste kokkutulekute jms. näol. Kui see tendents jääb püsima ka tulevikus ja kui ta osutub üldiselt seisukohalt kohaseks, siis on hädavajaline, et praktilised teadmised mingis skandinaavia keeles peavad muutuma Eestis suuremaks kui nad praegu on. Põhjamaade koostöö alusena on suur praktiline kasu vastastikusel keeleoskusest. Vastasel juhul oleks meil enam põhjust otsida väga lähedast kontakti Hollandi ja Belgiaaga. Põhjariigid tahavad heameelega tõmmata Eestit kaasa oma ringi, aga et see oleks praktiliselt võimalik, siis on vajalik suurem huvi Eesti poolt elava keele õppimiseks kui seni. Ja seda võiksid Põhjamaad kergendada stipendiumide sisseseadmisega spetsiaalväljakujundamiseks Põhjamaade pinnal mitmesuguste elukutsete ja teaduste alal. Kui Eesti valitsus tahaks mingi poeglase õppeasutuse juures sisse viia rootsi keelt esimese võõrkeelena, siis oleks seega astunud suur samm Eesti Skandinaavia-orientatsiooni poole. Me teame kõik, et rootsi keel pole mingi maailmakeel, kuid selle kaalub üles asjaolu, et Rootsis tuntakse Eesti vastu palju suuremat huvi kui Euroopa suurriiki-

des, nii et eestlased meie juures nüüdsest peale võivad endid tunda kui kodus ja saada lähemasse kontakti oma ümbrusega kui näit. Inglise- või Prantsusmaaga. Ja heade haridusvõimaluste suhtes pole ei Rootsi ega ka teised põhjariigid taga suurriikidest. Esialgul valitseb väga suur puudus rootsi keelt kõnelevaist üliõpilastest, veel suurem võib-olla kui teistes ühiskonnaklassides Eestis. Tung ülikooli lektorikursusele on suur ja näitab aina kasvutendentsi. Aga võimaluse puudusel kauemat aega Rootsis viibida ja ilma ühise kogunemiskohata instituudi näol, missugune on kasutada inglise keelt õppivail üliõpilastel, jääb praktiline keeleoskus välja kujunemata. Mitmes suhtes veel tähtsam lugemisoskus võidakse ka instituudi kaudu laiemat levikut, kui koduselt mugavas miljöös oleks võimaldatud ligipääs soovitud lektiürile. Juba nüüd pakub Akad. Rootsi-Eesti Seltsi ja Rootsi Lektoraadi ühine raamatukogu Tartus häid võimalusi õppimiseks enne kõike ilukirjanduse, poliitika, rahvamajanduse ja ajaloo alal. Rootsis eriti kõrgel tasemel olev protestantlik teoloogia on teoloogia seminaris esindatud väikese, aga valitud annetuskoguga. Ka teised teadusalad nagu arheoloogia ja etnoloogia on hästi esindatud eri institutsioonides. Kaugelt halvemas seisundis näib olevat Tallinna kirjanduslike õppimisvõimaluste suhtes. Seevastu võiks pealinn pakkuda kaugeltki mitte nii väikest arvu isikuid rootsi keele oskusega (või taani), ja see oleks tänuväärt ülesanne Rootsi-Eesti ühingule neid koguda ja neile lähemat tähelepanu pöörata, et sel viisil laiemale alusele ehitada ja edasi juhtida väga eba-reeglipäraselt tegutseva Skandinaavia Klubi tegevust.

Üks asi, mis võiks tulusalt mõjuda

rootsi keele praktiliste teadmiste levimisele Eestis, on eesti agronoomide paigutamine rootsi põllumajandusse, mida vahetevahel tehakse. Samuti ei ole väga haruldane leida põllumajandust õppivate üliõpilaste hulgast taani keele oskajaid.

Rootsi keele õppimise seisukohalt on suur tähtsus suurel sõnaraamatul, mis nüüd välja antakse Rootsi-Eesti Seltsi poolt Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel. Samuti teeb eestikeelne rootsi keele õpik, mille Tartu Ülikooli rootsi keele lektor Greta Wieselgren varakult on välja töötanud, võimalikuks rootsi keele õppimise ilma mingi kolmanda abikeele vahenduseta ja tutvuda juba algusest peale rootsi k. ehitusega ja tähtsaima sõnavaraga. See võimalus — võib-olla vähemas ulatuses — oli olemas juba varem endise ülikoolilektori Lindberg'i töö näol, aga see on juba ammu tarvitamisel täiesti lõpuni müüdud.

Eesti keele õppimise edendamiseks Rootsisis on Rootsi-Eesti Ühing Stockholmis üles võtnud eesti k. lektoraadiküsimuse sisseadmise ülikooli juurde, kus nüüdsest peale on olemas ka dotsentuur soome-ugri keelte õppimiseks. Loodeti, et Eesti valitsus näitab oma huvi selle lektoraadi suhtes, kuid nüüd näib, et lugu pole nii. Võib-olla tahetakse ära oodata lähemat üldist kokkulepet rootsi-eesti kultuurisuhete organiseerimisel. Kui ka nende arv, kes tahaksid süveneda raskesse eesti keelde, ei oleks suur, siis suurem saaks see arv kindlasti, kui eesti keelt õppijate arv Pariisi eesti k. lektoraadi juures, ja juba praeguseis ebasoodsais oludes, kus puudub tasuta õppimisvõimalus, oli asja korraldaval lektoril pr. Menda Janssonil tosin õpilast. Kui see lektoraat saaks kindla majandusliku põhja, et sellega tegutseda võiks pühenduda sellele tööle kui oma peaaesandele, siis oleks sellest kahtlemata väga suurt kasu. Osalt võiks tegevus haarata ka Upsala ülikooli, mille juures on olemas korraline professor soome-ugri keelte alal;

osalt võiks lektor pidada rootsikeelseid loenguid eesti kirjanduse, kultuuri ja teaduse üle, et sel viisil võimaldada ka neil, kel otseselt pole võimalik tegelda keele õppimisega, saada ülevaadet sellest, mida eesti rahvas vaimsel alal on korda saanud. Peale Soome ei peaks leiduma enam tasuvamat punkti eesti kultuuri välispropagandaks kui see. Aga lektoriks peaks olema isik, kel oleksid väga head teadmised rootsi keele alal, põhjalik kultuur ja mitmekülgsed teadmised oma maa saavutustest.

Tähtis soov, mida küll varem täideti, aga ei kunagi enam nüüd, ja mil ei puudu tähendus rootsi-eesti keelesuhete alal, on rootsi filmide sissevedu Eestisse. 1933. a. võttis „Eesti Kultuurisõprade“ ühing vastu resolutsiooni, kus muu seas nõuti rootsi filmide näitamist siin maal, ja kui need mõnikord jooksid, siis oli publiku huvi nende vastu eriti elav. Hoollimata sellest ja Rootsi filmitööstuse pakkumistest müüa Eestisse parimaid oma toodangust pole olnud Eestis mitme aasta jooksul näha mitte ainsatki rootsi filmi. See põhineb arvatavasti Tallinna filmiaktiüühingute vastumeelsusel pidada Rootsiga mingeid ärisuhteid sel alal. Vabandus raskustega keele mõistmisel ei pea paika, sest kuipalju on publiku hulgas neid, kes hästi mõistavad kõike, mis öeldakse inglise, ameerika ja prantsuse filmides ja mida siiski näidatakse. Ei saa ju ka kunagi näha soome filme, kuigi see keel ei peaks olema nii võõras. Ma ei taha soovitada mingit rootsi filmide massilist importi, sest palju rootsi filmiproduktioonist on huvitu tosinkaup. Kuid vahetevahel tuleb esmaklassilisi asju, mis päris kindlasti suurimal määral lõöksid Eestis läbi, kui üldsusel ainult oleks võimalus neid näha.

Võib-olla oleks võimalik rakendada teist moodsa aja leiutist — raadiot — kultuurilise ja keelelise selgitustöö teenistusse? Ajal enne suure turismihooaja algust võiks rootsi raadios

anda loenguteseeriaid Eesti olude kohta ja pühendada kuulajaid eesti keele olemuse saladustesse. Eesti keele õpperaamat rootslastele on juba lektor Janssonil teoksil. Ja kuna nüüd on ilmunud rootsi keele õpperaamat Eestis, siis võiks rootsi keelekursusi tagajärjekalt korraldada ka eesti raadios.

Suure tähtsusega sõpruseks ja teineteise mõistmiseks mõlema maa vahel oleks — et lõpuks esile tõsta veel ühte tähtsat punkti paljude teiste seas, mida võiks nimetada — laste, koolinoorsoo, üliõpilaste jne. vahetus samadel põhimõtetel, millel praktiliseeritakse vahetust näit. Eesti ja Soome,

Rootsi ja Soome või Rootsi ja paljude teiste riikide vahel, kui on tegemist koolilastega. Koolilapsed võtavad kergesti vastu muljeid oma ümbruselt, ja nad õpivad väga kergesti keelt. Võiks mõelda, et kogemused üksikjuhtumite puhul jääksid ebasoodsaiks, aga kui kõik aitaksid selleks kaasa, siis suureneks usaldus, tugevneksid sidemed selle kahe rahva vahel, kel juba loomu poolest on suuri võimalusi teineteise mõistmiseks. Loodame, et mõlemad maad pääsevad sõjaaja raskest olukorrast võimalusega uues rahuperioodis edasi arendada oma sõprustööd.

AILI TIIDO

Drottningholm

Rootsi suure kunstimetseeni ja kunstikultuuri edustaja kuninganna Kristiina valitsemisaja kaudseks päranduseks tuleb lugeda praegust Rootsi kuningate suveresidensi Drottningholmi. See loss, mille ajalugu ühtub Rootsi kunstikultuuri ja renessansi kõrgpunktidega, on ehitatud 1662—86. a. nn. klassitsistlikus stiilis. Tema asukohaks on Stokholmi ümbruskonna kauneim ning vaikseim paik — Lovö saar Mälari järves keset põhjamaist loodust sirgetüveliste mändide ja kõrgete kaljude rüpes. Ainsa ühendustee saarega moodustab õige pikk sild.

Noorele koolitüdrukule omase uudishimuga igatsesin loomulikult pääseda kord mõnesse kuningalossi. Kuningatest ja nende residentsidest ollakse kuulnud väga mitmesuguseid lugusid nii koolis ajalootundides kui ka teatrilaval. Seetõttu ongi enamasti igal noorukil, kelle kodumaaks on vabariik, isesugune arusaamine kuningalossist. See mõiste sisaldab alati eneses pillavat toredust kullas, marmoris, kunstis jne. Selles mõttes aga valmistab Rootsi kuningate suve-

loss teatud määral pettumust. Seal on muidugi väga palju kaunist ja nägemisväärset, ent puudub nn. hommikumaine toredus kulla ning elevandiluu näol.

Kõigepealt juba lossi park on väga lihtne, ilma igasugusest üleliigsest toredusest ning puidu-padist. Puudki on seal oma loomulikus kujus ning suuruses. Ent kõik see mõjub suursuguselt ning meeldivalt. Vahest ainult rohkem õitsvaid aialilli oleks tahtnud seal näha, sest oli ju suvine aeg, kui viibisin seal. Küll oli aga seal lossist pisut eemal heinamaadel ning metsa all rohkesti põllu- ja metsalilli. Ja kui lähtuda sellest seisukohast, et lossi juurde kuuluv park on mõeldud just puht-loodusliku pargina oma loomulikus ilus, siis muidugi tuleb aina imestada selle pargi jõulist ilu ning väarikust.

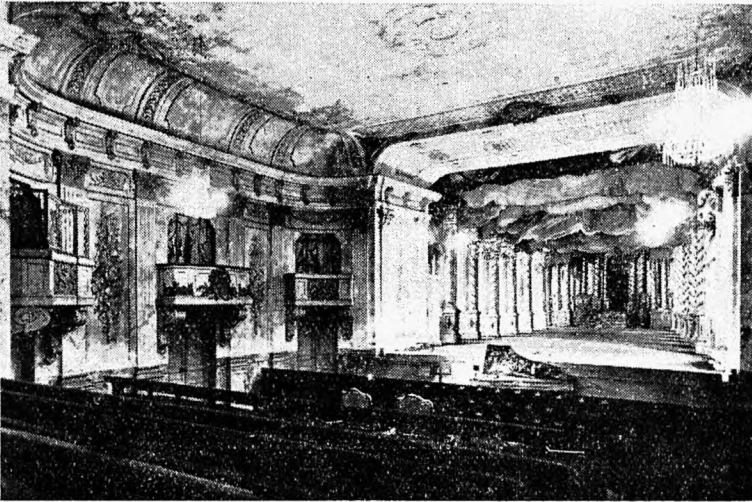
Kuigi Drottningholmi lossi kasutab ka praegune Rootsi kuningas Gustav V, siiski vist on õigem pidada seda lossi kuninglikuks muuseumiks koos kõigi juuresolevate ehitistega. Selles lossis võime me kohata pea kõiki Rootsi ajaloo suuremaid ja väik-

semaid peatükke juba alates Eerik XIV-ndast. Enamuses esineb see ajalugu maalinguis, ent leidub küllaltki palju skulptuure kõigi maade kunstnikelt ja skulptoreilt. Seal leidub kõigi Rootsi kuningate ja nende perekonnaliikmete portreid nii õlis kui ka pastellis ja samuti on esitatud Euroopa ajaloo kuulsamate valitsejate elusuurused portreed. Kõigele lisaks täiendavad seda väärtuslikku kunstkollektsiooni mitmesuguses stiilis mööblid ja portselanmaalingutega vaa-

on ehtsalt jaapanlik viimse pisiasjani, alates mööblist, kujudest, maalidest, laelampidest ja lõpetades seinu katvate siidtapetitega. Kõik nähtav tolles majakeses pärineb lossi algpäevist ning asetseb täpselt samal kohal, kuhu ta esmakordselt asetati. Selline on majakest näitava juhi seletus. Peale huvitavate jaapani maalikunstnike tööde leidub seal Rootsi valgustatud ainuvalitseja Gustav III-nda söe- ja pliatsijooniseid.

Üksikute tubade täpsem kirjelda-

Drottningholmi kuninglik õueteater

sid jm. Üsna tunnustatud nimedega kunstnikke on andnud kuninglik suguvõsa ka ise ja nendegi töid leidub seal õige mitmeid. Muuseumis võime seal kohata ka maale Karl XII Narva lahingust, karuretkest jne.

Et kõigest sellest pikemalt kirjutada ei võimalda käesoleval korral ruum, siis vahest siirduksime ülevaatlikkuse mõttes vaatlema teisi Drottningholmis olevaid nägemisväärsusi. Nii näiteks ei paku väike, ehtsas jaapani stiilis ehitatud majake põrmugi vähem huvi kui peahoone. See on kuningas Alberti kingitus 1870-ndaist aastaist oma abikaasa Ulrikale viimase sünnipäeval. Kõik tolles majakeses

mine viiks aga siingi liiga pikale, ent paratamatult tuleb siiski peatuda 2 toa arhitektuurilise saladuse juures. Ühte neist tubadest nimetatakse kõlatoaks ja see oli tolle aja kohta üks imestama-panevaid arhitektuurisaavutusi. Iga heli kajas tolles ruumis vastu, nagu lainetades ühest seinast teise. Seejuures pole selle ruumi põrandapind kuigi suur, samuti on kõrgus tavaline. Ent see kaja seal on hoopis teissugune kui meie oleme harjunud kuulma.

Teine neist tubadest on akustiliselt vahest veelgi huvitavam, ent on olnud omal ajal klatši harrastavaile õuedaamidele üpris kardetav. Nimelt

kõneldes selle toa ühe seina juures ükskõik kui vaikselt tahes, on see täiesti selgesti kuulda toa teise seina juures viibijaile, isegi siis, kui need peaksid seal seljaga kõneleja poole seisma, nii nagu sosistaks keegi neile kõrva. Sealjuures aga ei kuule need, kes seisavad või istuvad toa keskpai- gas, absoluutselt midagi.

Jaapani ehk kuninganna Ulrika muuseumist (nii nimetavad rootsla- sed ise toda jaapani majakest, mida hoitakse praegu muuseumina), siirdu-

tavam ja imesteldavam oli lavaseadel- dis. Kahjuks pole ma lavaseadeldiste tundmises kuigi pädev, aga niipalju ma julgen siiski öelda, et selline lava ei teeks tänapäeval ühelegi teatrile häbi. Dekoratsioonide vahetus toimus seal omal ajal 2—3 min. jooksul iga- suguste blokkide ja muude tehniliste abinõude varal. Imesteldav on tolle lava sügavus, mida oli samuti võima- lik vähendada täiesti soovikohaselt. Etenduste puhul istusid kuningas ja kuninganna esireas punase plüüšiga

Suvi Rootsis.

sime juba eelpool nimetatud kuulsa kirjanduse ning kunsti metseeni ja valgustatud ainuvalitseja Gustav III ajal 1766. a. asutatud kuninglikku õue- teatrisse. Viimase surmast 1792. a. kuni 1920. a. oli nimetatud õueteater tema mälestuseks suletud kõigile, isegi kuningliku perekonna liikmeile. Alles 1920. a. avati see uuesti, kuid siis juba Gustav III aegse õueteatri-mu- seumina. Tolle teatri sisemus on küll suur meistriteos, õigemini vist küll kunstiteos. Iga asi on seal peensus- teni välja töötatud ning lihvitud. La- gedes, seintel ja loožide väliskülgedel leidub rohkesti ornamentikailustusi, jalutusruumides maale ja kostüümi- kavandite albumeid. Ent kõige huvi-

polsterdatud kullatud toolidel. Teiste õukondlaste jaoks olid määratud pi- kad, samuti punase plüüšiga polster- datud pingid, nagu juuresoleval pil- dil näha. Saalis leidusid ka inkog- nito-loožid.

Ei ole vist huvituseta juurde lisada, et teatris etendatavais draamades ja komöödiais mängis sageli kaasa ka teatri asutaja Gustav III ise. Sellest ajast on säilinud väga palju tema enda poolt joonistatud värvilisi kostüümi- kavandeid nii endale kui ka teistele osalistele. Ka on säilinud mitmeid maalinguid etendatavaist näidendeist, kus on kaasa mänginud kuninglikud näitlejad ja kuningas ise. Tolleaeg- sed arvustused hindavad eriti Gus-

tav III-nda suurt talenti kaugelt üle. Nüüd on möödunud neist aegadest üle poolteise sajandi ja enamuse kogu Drottningholmist moodustavad kuninglike muuseumidena kasutatavad hooned. Vaid üsna väike osa kuulub

kasutamisele praeguse kuninga poolt. Sellepärast ongi vist õigem öelda, et Drottningholm on huvitav ja kaunis mälestusmärk Rootsi kuningate ajalooost koos oma pargi põliste puude ja kaljudega keset sinendava Mälari vesi.

OTU LIIV

Akadeemiline Rootsi-Eesti Selts

Tartu Ülikooli juures asuvate paljude akadeemiliste teaduslike seltside hulgas tegutseb 1931. a. peale Akadeemiline Rootsi-Eesti Selts. Selle seltsi ülesandeks on nimetatud maade vahel kultuuriliste sidemete loomine ja süvendamine ja nimetatud alal teadusliku töö soodustamine. Selts kutsub ellu Tartu Ülikooli rootsi keele ja kirjanduse professori prof. dr. Per Wieselgreni, kirjanik prof. Gustav Suitsu jt. algatusel ning oma senise tegutsemise kestel on suutnud ta toime tulla õige tõhusa tööga, kusjuures majanduslikult on Seltsi abistatud Eesti ja Rootsi teaduslike ja kultuursete asutuste poolt. Selts korraldab igal semestril teaduslikke ettekande-koosolekuid, kus on esinenud hulk eesti, rootsi ja taani teadlasi. Samuti annab Selts välja 1934. a. peale oma aastaraamatut, mille kuues köide ilmus 1939. a. lõpul. Neis aastaraamatuis rootsi keeles eestikeelse referaadiga on avaldatud hulk lühiuurimusi keeleteaduse, rahvaluule ja etnograafia, ajaloo, kirjandus- ja kunstiajaloo, õigusteaduse, maadeteaduse ja looduse alalt autoritelt nagu prof. J. Köpp, prof. P. Wieselgren, prof. St. Karling, prof. E. Kant, prof. J. Vasar, dr. O. Loorits, prof. H. Sepp, dr. P. Ariste, mag. H. Rebane, mag. N. ja mag. L. Loone'd, mag. A. Soom, lic.

G. Wieselgren, mag. E. Päss, mag. P. Nurmekund, prof. L. Leesment, mag. A. Tuulse, dr. A. Perandi, prof. A. Tammekann, prof. E. Blumfeldt, dir. Fr. Puksoo jt. Seltsi aastaraamat kui soliidne teaduslik väljaanne on leidnud sellekohast hindamist nii kodu kui välismaal.

Seltsil on oma avar teaduslik raamatukogu, mis asub Ülikooli raamatukogu ruumes ja leiab elavat kasutamist. Selts on pühendanud tähelepanu ka rootsi keele tutvustamisele neile, kes seda oma õpinguil vajavad. Üheks saavutuseks sel alal on ilmumisel olev suur „Rootsi-Eesti sõnaraamat“, mis ilmub prof. P. Wieselgreni, prof. G. Suitsu ja dr. P. Ariste toimetusel. Seltsi juures tegutseb lühemat aega ka eriline üliõpilastoimkond suhete elustamiseks rootsi üliõpilastega. Selts on oma töökavasse võtnud Rootsi ja Eesti vahelise kultuurse suhtlemise probleemi üldse ja sellel alal väärivad mainimist Seltsi poolt korraldatud vaidluskoosolekul Neeme Ruusi poolt algatatud mõtted.

Eelöeldust nähtub, et Seltsi kaudu on noortel, kes ülikooli tulevad, võimalik lähemalt tutvuda rootsi keelega ja kirjandusega ja kaasa töötada Rootsi-Eesti kultuurse suhtlemise alal koos vanemate kaasvõitlejatega ning ülikooli õppejõududega.

Verner von Heidenstam

Kui Rootsi suurel luuletajal Verner von Heidenstamil täitus suvel 80 aastat, siis olid rootsi ajalehed iseene- sestki mõista täis artikleid tema üle.

Sajandivahetusel oli Heidenstam põhjustanud palju tülisid enda ümber, aga nüüd oli kõik unustatud, kuigi üksikud kriitikud ei võinud jätta valamata veidi kibedust oma austusavaldustesse, mis nad ulatasid vanale luulekuningale. Heidenstami traagika seisneb selles, et tema, kes on osanud nagu ei keegi teine sisse elada rahva, lihtsa sõduri hädasse ja olukorda („Karolinerna“) ja kes on luuletanud manitseva „Kodanikulaulu“, ometi pole saavutanud mõistmist rootsi rahva suur-

tes hulkades. Oma põlvnemise ja varasema arengu poolest on Heidenstam esimene aadlik rootsi parnassil. Kuid see Heidenstam, kes sel aastal võttis vastu rahva ja ajakirjanduse austusavaldused ja kes omaenese soovi kohaselt pühitses oma 80-ndat sünnipäeva üksinduses, millest erandi moodusta-

sid ainult paari lähedase sõbra lühikesed külaskäigud, oli väga vana ja väsinud mees, kuigi nagu alati kandes endal kaasasündinud noblessi ja suursuguse elegantsi pitsereid.

Luuletajana ja kirjanikuna esines Heidenstam viimast korda a. 1915 luuletuskoguga „Uued luuletused“ (Nya dikter). Nii siis on selles peagu 25 aastat möödas, kui ta lakkas luuletamast, ja siiski on ta luule praegu aktuaalsem kui kunagi varem. Ta on noorema generatsiooni suhtes saanud suureks ennustajaks, ja päevasündmustele annab ta rahvuslik luule uut elu ja süvendatud õiget äratust. Ka haritud töölisnoorus Rootsisis leiab nüüd tee

tema luule juurde. Tööliste varasem seisukoht Heidenstami suhtes oli väga tundetonitatud, kuna ta osalt vastu omaenese tahtmist sattus vastandseisukohale Strindbergi suhtes. Kui Heidenstam esmakordselt a. 1888 astus avalikkuse ette oma heleda, ilu väljahoovava luuletuskoguga „Palve-

Carl Milles

Folke Filbyter

rännakute aasta“ (Vallfart och vandringssår), siis alustas ta uut ajajärku rootsi kirjanduses, nimelt nn. 20-ndat sajandit. See sisaldab endas opositsiooni ja reaktsiooni realistliku suuna vastu, mida nimetatakse 19-ndaks sajandiks, ja mis nõudis luulelt tõetaotlust ja kasulikkust. Selle suuna esimesi esindajaid Rootsis oli Strindberg. Nüüd tuli selle asemele Heidenstam oma nõudega ilu, sisendusjõu ja elurõõmu järele. Ta puistab idamaist rikkust ja värvirõõmu enda ümber ja ta võetakse vastu kaasakistud publiku poolt, kes on väsinud kõigist kasulikkuse- ja moraliõpetusist. Heidenstam ise tundis end ometi võlutuna Strindbergi geeniusest ja ta ülistas teda oma luuletuskogus „Püsimatu“ (Den ombytlige).

Aga juba see esimene luuletuskogu näitab ka ühte teist külge, nimelt sügavat raskemeelsust tsüklis „Üksinduse mõtted“, mida algul vähem tähele pandi. Selles leiame juba luuletaja iseloomus paar püsivat joont, mis süvenevad ja õilistuvad ta mitmeaastase välismaal viibimise ajal, nimelt koduarmastus ja isamaa, ning lugupidamine traditsiooni võimust. Ta laulab:

Kaheksa aastat koju ihkab meel.
 Ka unenäos ma tunnen seda iha.
 Ma ihkan koju — ihkan ikka veel,
 ent mitte inimesi! Ihkan mulda
 ja kive, kus ma mängind lapseas.

Järgmise luuletuskogu andis Heidenstam välja a. 1895, „Luuletused“ (Dikter). Rikas arenemistee seisab selle ja eelmise kogu vahel. Romaan „Hans Alienus“, mis ilmus paar aastat varem, näitab mitmesuguseid meeleolusid ja ajavahemikke ta arengus. Siin on Heidenstam kodutu rändur, kes õpib aru saama kasulikkuse-õpetusest. Pikk viibimine Roomas tõi kaasa tugeva antikiseeriva joone ta loomingu- ja arengusse. Aga samal ajal haarab kirjanikku Kristuse-motiiv ja idast tuleb ta üle piibli motiivide juurde.

Luuletusi juhatab sisse suur laul

„Tiveden“, mis on trollide mets Vätterni järve ääres Närke ja Östergötlandi vahel, mis on luuletaja kodukoht:

Kuula mändide tumedat, kaebavat viit:
 siinse tuubade molltoon, häälest läind
 trumm.

Ägav, kisendav sinimägede hümn,
 mille laanes luuletand sortside lumm!

Me leiame ka siit sügavat kodutunnet, kuid üks uus joon on lisandunud endistele — isamaa. Tee isamaa juurde on läinud üle kodu- ja koduümbrusearmastuse. — Ilus luuletus „Jairuse tütar“ väljendab ühte teist olulist külge luuletaja juures, nimelt surmaigatsust, inimhinge igatsust selle igavese ja suurima järele. „Jairuse tütar“, keda äratati surnuist, tunneb end kodutuna elavate seas ja tahab tagasi surma õndsusse:

Laske mind lahti, las vajun.
 Paradiis on mul näht.
 Üksinda teie seast tajun
 ilu, mis kaunim kui täht.
 Õndsalik, õndsalik rõõm
 põles mul pärjana palgel,
 kroonina kiirgas ta lõõm.
 See, kes on soojund ta valgel,
 kellelt ta helendus võet,
 nõrkeb nüüd haavade ängi, —
 iial ei tööta, ei mängi
 enam te keskel, mu õed.

Patriootiline külg Heidenstami juures saab sest ajast peale aina tugevamaks. Selleks aitas ka suurel määral kaasa unioonikriis Norraga ja samuti vägivaldsed sisemised ühiskonnatülid Rootsis, peaaesjalikult põhjustatud hääleõigusereformist. Heidenstami jaoks sai karoliinide aeg kõige rootsipärasemaks meie ajaloos. Ta „Karolinerna“ (1897—98) ülistab niihästi Karl XII-nda kui kangelase geenius, kui ka kogu rahva oma. Karl XII-nda traagiline lõpp sisaldab endas kogu rootsi rahva traagikat ja suurust kannatustes. Edu on labane, ainult kannatus puhastab ja õilistab.

Oma kauneima avalduse saab Heidenstami patriotism luuletustsüklis „Üks rahvas“ (Ett folk, 1902), kuhu kuulub meie rahvushümn „Rootsi“ (Sverige), üks ilusaimaid luuletusi, mis meil on rootsi keeles. Oma käsituses rahvast ja rahvusest kui elavast tervikulisest olust haarab ta ette — aga lõpmata sügavamal ja varjundirikkamal viisil — meie praeguse aja lamenenud rassioõpetust. „Kodanikulaulus“ ühineb ta täielikult sotsiaaldemokraatliku nõudega — ühesugune hääleõigus kõigile:

Nii tõesti kui leidub meil isamaa,
on see ühiselt päritud riik meil.
Samad õigused ses, samad kohused ka
rahva vaeseil, rikkailgi liikmeil.

Me tegime koos — see on häbi ja piin! —
teiste templeile müüre ja katust,
kive heitsime ent oma uksele siin,
suu täis laimu ja halastamatust.

Enam enda puss ärgu mõrvaku meid —
pää ja südame vahelt kaob vahe.
Olgem rahvana üks, käigem koos omi teid:
seda tahame — teoks saagu tahe!

Sõdurilaulus lööb ta trummi:

Nüüd olgem kui kotkad, me koduõu
nagu pesa, mis ehitet mäele.
Kui meil põriseb trumm, siis las kõmiseb
üle kaljude lipp juhiv sõtta me tõu.
Olgem rahvana üks — kes siis vastu säeks
meie raevurökete väele?

See oli enne Maailmasõda, kui Heidenstam kirjutas selle luuletsükli, mis lõpetab selle leegitseva, Rootsis nii sagedasti tsiteeritud lauluga „Palve ja töotust“ (Åkallan och löfte):

Parem usalda täringi otsustamist,
kui et lämbuksid loiduse vingus.
Uhkem vaadata vibu, mis puruks kist,
kui vibu, mis iial ei pingu.

Tõuse, hädade tütar, kes vaikselt me ees
püüad silmi pelglikult katta.
Kuigi sured, suur arm, mis loidab me sees,
ei jäta sind äratamata.

Olgu unetud ööd, ase kõva me teel,
kinni peame täis ustavust kõik sust,
oo me rahvas, me maa, me kõne ja keel,
meie vaimu hääل keset kõiksust.

Aga see sõjakas toon on mööduvat laadi. Sõjaajal oli luuletaja peagu patsifist. „Püha Brigitta pilgrimirännakus“ (1901) on keskaegse inimese suurejooneline võime ohverdada kõik maine religiooni eest see, mis saab luuletaja imetlusesemeks: Heidenstami parimate proosateostena olgu nimetatud „Folke Filbyter“ (1905) ja „Bjälbo pärandus“ (1907), mis suubuvad korra ja õiguse, headuse ja keskaegse rüütliideaali ülistamisse, samuti võitluse jumalariigi heaks ja vägivalla mahasurumiseks. Samu jooni leiame teosest „Rootslased ja nende pealikud“ (1908—10).

Viimane luuletuskogu „Uued luuletused“ (1915) on sisse juhutatud „Ühe rahvaga“, aga midu on see suurtes joontes erinev oma lihtsate suurte joontega. See haarab tagasi ta varasemasse mõttelüürrikasse. Vorm on lihtsustatud ja samal ajal saanud paljudel juhtudel monumentaalseks. See on süvendatud ja tihendatud tuumluule ilma suurte sõnadeta ja žestideta. Laiahaardeline humanist ja inimestetundja kõneleb siin meiega.

Me, kes mõneks tunniks kohtusime,
lapsed sama maa ja sama ime,
siin, kus tormist uhut elupaed!
Kas me kaome ega hellu armust?
Üksindus meid ootab, külm, täis karmust,
kurvas tuules mühav surnuaed.

Humanism muutub religioosseks:

Parem kingi mulle kuldne süda,
kingi vaid pisar hääд, armastusrikast,
alandlikku meelt...

Õpeta mind austama ja laulma
kogu suurt ja säravat maailma...
Sel on usku, kellele palju on püha.

Ta patriotism on saanud rahuliku, laiema ulatuse. Ta palve päikesele kõlab:

Oo süüta õilsat võitlustuld,
me koldeid kaitse....
Tee helendavaks maad ja mäed,
tee rikkaks hing, tee kindlaks käed,
et masendada aeg ei saa
me meelt ka vanas eas
ning käime üle kevadmaa
kõik külvajaina reas.

Vähesed rootsi luuletajad on mõel-

nud nii palju rootsi rahva iseloomule kui just Heidenstam. Oma teostes on ta mitmel korral andnud seekõrval oma karakteristikas pildi ka iseendast. Rüütellik suurrootslane, kelle meel on avatud pidude ja hiilguse jaoks, kuid kes samal ajal on kergesti kaasakistav ning liigutatud ja lahtise sülega kõige inimliku jaoks — nii seisab Heidenstam kui üks meie kõige sügavamas mõttes rahvuslikke luuletajaid.

*Rootsi keelest A. Oras ja
E. Lassen.*

ALEKSANDER KALAMEES

Rootsi võimlemise levikust Eestis

I.

Olgu tähendatud juba algul, et käesolev kirjutus ei pretendeeri selle küsimuse lahendamisele ammutavalt, kuna käesoleva materjali selgitamine juba puht-geneetilisest seisukohast vajaks märksa põhjalikumat ja pikemaajalist uuringut, kui autoril seda oli võimalik teha käesoleval korral.

Kuna rootsi võimlemine on Eestis n. ö. „importkaup“, siis tuleb kõigepealt vaadata neid „importeerijaid“ ajalooliselt taustalt, et selle najal oleks võimalik kokku võtta üldtulemusi.

Alltoodud andmed on saadud enamikus samanimeliste isikute endi käest, peale mõnede üksikute. Mingisuguseid kirjalikke juba olemasolevaid andmeid autoril ei õnnestunud saada, kuna neid arvatavasti veel pole kirjutatud.

Käesoleva uurimuse põhjal ilmneb, et Eestisse esimeseks rootsi võimlemise sissetoojaks on rootslane. 1890. a. siirdus Stockholmist Eestisse rootslane prl. Ester Lidbergius, kes oli lõpetanud Stockholmis Arvedson'i võimlemisinstituudi. Ta elas Eestis 1905. aastani, töötades Tallinnas tervisevõimlemisasutises „Stem-

pel“ ja õpetades võimlemist ka Tallinna „Revaler Turnverein'is“.

Prl. Lidbergiuse käest 1905. a. ositis tervisevõimlemisasutise sisseseadet endale prl. Aino Kockström Helsingist, kes oli oma erialalise hariduse saanud Helsingi Ülikoolist. Tema töötas Eestis 1910. aastani.

1906. a. lõpetas Stockholmis Arvedson'i 2-aastase võimlemisinstituudi Tallinna kodanik prl. Friede Hoffmann. Tema on praeguste andmete põhjal seega esimene isik Eestist, kes otsese hariduse saanud Rootsist.

1907. a. järgneb temale Arvedson'i instituudist pr. Agnes Wahl-Riesenkampff. Tema töövilja on tunda senini, kuna ta on töötanud saksa koolis ja vene gümnaasiumis, seltsides, NMKÜ-s ja NNKÜ-s, ja pidanud eragruppe. 1910—17. a. evis ta iseseisva tervisevõimlemise massaaži instituudi, juhatas 1920—33. aastani Eesti Punase Risti masseerimisasutist. Alates aastast 1933 töötab iseseisvalt oma masseerimis- ja tervisevõimlemisasutises.

Siiani rootsi võimlemise esimene mõju oli tulnud ülalmainitud isikute kaudu otse Rootsist. Allpool olgu mainitud need Helsingi võimlemis-

instituudist tulnud isikud, kes töid rootsi võimlemist Eestisse Soome kaudu, kuna ju soome võimlemine põhineb rootsi võimlemisel.

Esimese soomesuunalise pioneerina on rootsi võimlemist meil edendanud Eestis kõigile väga tuntud ja lugupeetud nais- ja karskustegelane pr. Helmi Põld, juba manalasse varisenud eesti ülikooli organiseerija-kuraator prof. Peeter Põllu abikaasa. Pr. Helmi Põld käis 1907. a. Kesksoomes võimlemiskursusel, millist juhatas Anni Collan. Saades sealt suuri seesmisi tundeid ja inspiratsiooni, pr. H. Põld organiseeris ka Eestis 1908. a. esimesed võimlemiskursused.

Järgnevalt on Soomes kursusel käinud prl. Saral 1909. a., siis prl. E. Liblik 1912. a.

Nüüd tuleb ajajärk, kus Soomest tulevad Helsingi võimlemisinstituudi haridusega eesti soost isikud.

Esimesena tuli soome haridusega hr. Anton Öunapu 1913. a., siis 1915. a. prl. Anna Raudkats, kes õieti on esimene soomesuunaline naispioneer Eestis, kelle töö mõju on olnud eesti võimlemisele väga laialdane, kuna tema pedagoogiline tegevus koolides ja õpetajate kursustel on vahetpidamata kestnud tänaseni.

Pärast A. Raudkats'i tulid Soomest veel pr. Helmi Jaakson, Alice Zelchert, prl. Erna Käppa, pr. Johanna Hinno (sünd. Steinmann) ja viimastena 1937. a. kevadel prl. Aino Resev-Resel ja prl. Helju Viljak.

1934. a. tuli otsese rootsi haridu-

sega Stokholmi keskinstituudist prl. Alice Vesterblom.

Lõpuks peab mainima, et Rootsist on kahel korral õppereisil käinud veel võimlemisõpetaja Karl Hintzer.

II.

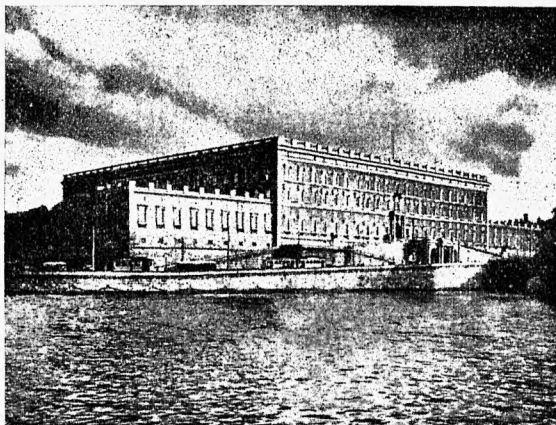
Nagu eelnenud lühike isikulisajalooline ülevaade näitab, kuigi usun ülevaate ebatäiuslikkust, on rootsi võimlemise mõjusuund tulnud otse Rootsist ja hiljem enamikus Soomest. Vastavalt sellele on Eestis teostunud enamike võimlemiskursuste suunad ka rohkem olnud soomemõjulised, kuid rootsi võimlemise ilmega.

Senini teadaolev 1. võimlemisõpetajate kursus Eestis on teostunud 10.—20. juulini 1908. a. Tartu Põllumeeste Seltsi näitusaias, organiseerituna

tulihingelise pr. Helmi Põllu poolt Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi kaitsetiiva all. Tegelike õpetajatena sel kursusel toimusid Soomest väljatellitud õpetajad prl. S. A. Penttilä ja hr. O. V. Sirkka. Sellest kursusest praegu tuntud eesti avalikest tegelastest võtsid osa kirjanikud A. Jürgenstein ja Henrik Visnapuu.

Teine selline kursus toimus samas 1909. a. suvel.

Edasi olgu tähtsaimast kursusest mainitud Riia ring-õppekonna direktori P. G. Rutzki poolt Tartus juhitud kursused 1915—16. a., meestele 5- ja naistele 4-kuulised. Naiskursusel õpetas prl. A. Raudkats rootsi võimlemist kindla ja täpse ainena. Võiks vist õigusega mainida, et rootsi võimlemise

Rootsi kuningaloss Stokholmis

massiline levik sai oma algtõuke neilt kursustelt lähtunud 26 mees- ja 56 naisõpetajalt.

Samuti väärivad tähelepanu 2 kursust, mis peeti juba Eesti iseseisvusaajal aastail 1919—20 ja 1921—22, millel tahtsa vooluna domineeris rootsi võimline ja millist ainet õpetas õpetaja hr. Resev-Resel. 1919—20. a. kursusest on osa võtnud ka käesoleva artikli autor.

Eesti iseseisvusaajal, alates aastast 1920, on peetud suveti rida õpetajate täienduskursusi, millel peaõppeainena on figureerinud rootsi võimline.

Rootsi võimlemise tähtsust ja arenemist on mõjutanud ka 1. üleriigiline võimlemisõpetajate kongress a. 1922 Tallinnas, kus võeti vastu resolutsioon, millega rootsi pedagoogiline võimlemine tunnistati meie koolidele kõige kohasemaks ja soovitamaks.

Peab mainima veel kõige eelpoolnimetatuga koos, et rootsi võimlemise suurimaks levitajaks olid Vene ajal Eestis tekkinud kättevõideldud eraseltside eestikeelsed koolid, nagu seda olid Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltside koolid ja Pärnu Eesti Kooliseltsi progümnaasium. Nendes kui edumeelseis kooles koolide juhatajad hakkasid pühendama tähelepanu ka võimlemisele ja paljudki õpetajad nende tõukel ja õhutusel siirdusid õppima Soome, kust asja kasulikusest inspireerudes koju jõudes muutusid innukaiks võimlemise pooldajaks, milline oli tollal Soomes ju üldilmelt rootsi võimlemine.

Nii võib veel ühes sellega öelda, et 1913. a. peeti Pärnu Eesti Kooliseltsi progümnaasiumi poolt Pärnu võimlemispidu, millel asjaomaste isikute ütluste järgi (õpetajaks oli seal tollal prl. E. Liblik) kanti ette ka rootsipäraseid vabaharjutusi.

III.

Vaadeldes sisuliselt rootsi võimlemise levikut Eestis ja tema käsitamise sügavust ning ulatust, peab mainima,

et veel ülalmainitud Eesti iseseisvuse algaastail aa. 1919—20 peetud kursustel tarvitati ja harrastati Hjalmar Ling'i aegset kolmejaotuslikku ja nõutava kulminatsioonipunktiga tunnikõverikku, milles figureerisid nüüd enam mitteharrastatavad kahekordsed ripped ja pingpaine. Vabaharjutuste täitmise iseloom oli tollal veel küllalt staatiline; nüüdisaegsest dünaamikast polnud tollal veel palju. Kuid koos sellega võiks öelda, et absoluutselt ei harrastatud rootsi võimlemist Eestis tollal ometi mitte, kuna rootsi võimlemise tüüpilinegi riist — poom — ei leidnud küllaldast kasutamist, vähemalt mitte nii intensiivselt kui varbseinad (ribstol). Rinnakorvi arendamise peaprintsiip oli ju küll tollal peanõuedeks, ent selleks ei tarvitatud mitte palju poomi.

Umbes ülalmainitud aastatega hakkas dünaamilise suuna levikuga tunnikõverikust kaduma esimene ripe ja pingpaine. Praegu enam neid ei harrastata, teist eriti tema füsioloogilise ebasoodsuse pärast. Praegusaja tunnikõverikku püütakse ulatuselt lühendada, kus kereharjutuste osas üksikharjutuste asemel üritatakse anda liit- või kompleksharjutusi; jooksu koos hüpetega, eriti alamais klasses, võib asendada mänguga, millel on ainevahetuse reguleerimise sihil ja kopsude ventilatsiooni printsiibi kohaselt suur füsioloogiline tähtsus ja tagapõhi.

Pearaskuspunkt praegusaegses eesti koolivõimlemises asetatakse lüüsisamba õgvendamisele, s. o. rühile, millest peamiselt siis saabub ka omaaegse rinnakorvi arendamise ja tõstmise nõue ja soov. Teiseks suureks füsioloogiliseks teguriks noorsoo kehakasvatusel on umbes viimase 20 a. jooksul olnud sport, mis tunduvalt surus tagaplaanile võimlemise. Kui nüüd võimlemine teatava propaganda tagajärjel hakkab tõusma jälle ausse, siis mitte endisel ainult-staatilisel, vaid dünaamilisel ja rohkem inimese hingele haaraval taustal. Uus aeg oma

dünaamikalikkusega on murdnud sisse ka eesti võimlemises.

Riistadest, milliseid tarvitati juba endisil aastail, oleks nimetada tüüpilisi rootsi võimlemise omi: poom, varbsein ja pink. Need on levinud ka nüüd, kuna enam-tarvitatavad on vaid viimased. Väiksemates võimlates, võiks öelda, poome peagu ei harrastata.

Üldiselt võib öelda, et rootsi võimlemise põhimõtted on eesti võimlemises sisse juurdunud ja üldi-

selt tarvitusel, kuid harjutuste läbi- viimise laad ja tööviis on muutunud nüüdisaegseile füsioloogilisele nõudeile tunduvalt dünaamilisemaks, nagu see on kõikjal maailmas. Teadlikud õpetajad ei hülga aga ka praegu staatilisuse printsiibi osalist tarvitamist, tundes nende kahe tarbe kokkusulata- mise suurt füsioloogilist väärtust. Nii püütakse siis kahest äärmisest meetodist, eriti koolivõimlemises, leida sobiv ja otstarbekas kesktee.

NOHU VASTU TARVITAGE TINGIMATA

NASALGAN SALVI

NASALGAN salv on hea vahend nohu vastu

Müügil apteekides

A./S.

PROVIISOR JULIUS LILL

Käesoleva numbriga on kaasas „Kevadiku“ tellimisleht.

„Kevadik“ ilmub — 6 nr-it aastas. Tellimishind $\frac{1}{4}$ a. 75 s., $\frac{1}{2}$ a. 40 s., üksiknr. 15 s
Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit. Vastutav toimetaja prof. dr. A. K o o r t.

„Kevadiku“ toimetuse: H. Mark (tegevtoimetaja), A. Laidsoo, V. Lang, A. Raska, A. J. Toom, I. Tork.

„Kevadiku“ toimetuse kolleegium: kunstn. Ed. Ahas, dr. A. Annist, insp. E. Jaan- värk, nõunik A. Kalamees, prof. E. Kant, prof. A. Koort, õp. A. Kuum, prof. J. Köpp, peainsp. J. Lang, dr. A. Luha, klj. J. Parijõgi, prof. E. Poom, dir. J. Port, insp. S. Pruuden, dir. F. Puksoo, prof. K. Ramul, prof. D. Rootsmäe, prof. P. Tarvel, dr. J. Tork, dir. K. Treffner, õp. R. Vokk, helilooja E. Võrk.

TARTU LINNAPANK

Tartus, Raekojas.

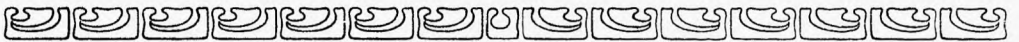
Telefonid 22-32 ja 31-32

Võtab raha hoiule jooksvale arvele,
kindla tähtaja peale ja kuude viisi.
Annab laenusid. Ostab ja müüb
väärtpabereid. Müüb Riigi Klassi-
loterii pileteid

Toimetab kõiki panga operatsioone

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja rahvarikkamates
kohtades maal

Saadaval hoiukarbid

Akadeemiline Kooperatiiv

Tartu, Ülikooli 15
Tallinn — Kopli, Vene-Balti tehas 59

Kirjastus
Raamamatukauplus
Ajalehtede ja ajakirjade tellimised
Ajalehe-väljalõigete büroo jne.

LAOS: inglise ja soome kirjandust

PÜHENDAGE

**OMA VABA AEG ENESE
ARENDAMISELE, LUGEDES
KIRJANDUST**

**SUURES VALIKUS
HEAL PABERIL JA
KÖVAS KÕITES**

KONTORAAMATUID

**AKNA KATTEID
PIMENDAMISPAPERIT
KIRJUTUSMATERJALE
JONISTUS- JA
MAALIMISTARBEID
PABERIKAUPU**

KONTORITARBEID

JNE. SOOVITAVAD

„PÄEVALEHE“

**RAAMATUKAUPLUSED
TALLINNAS, KARJA 23 • PIKK T. 2**